Taal

Maat • Groep 8 • Blok 5

Hoofdstuk 9 en 10

Antwoorden

ThiemeMeulenhoff

Picto's

Deze opdracht doe je als je tijd hebt.

Deze opdracht doe je alleen.

Deze opdracht doe je samen.

Deze opdracht doe je in een groepje.

Dit is een bewegingsopdracht.

Deze opdracht schrijf je op een blaadje.

Hoofdstuk 9

Doelenkaart

Hoe gaat het?

- ? Ik moet het nog leren.
- ↑ Ik moet het nog oefenen.
- ✓ Ik kan het!

Spreken en luisteren

- Ik kan overleggen in een kleine groep. ? ↑ ✓
- Ik kan mijn mening geven en uitleggen. ? ↑ ✓
- Ik kan luisteren naar een interview. ? ↑ ✓
- Ik kan vertellen wat ik van een interview vind en waarom. ? ↑ ✓

Woordenschat

- Ik ken de betekenis van 45 nieuwe woorden. ? ↑ ✓

Lezen

- Ik kan de inhoud van een verhaal voorspellen. ? ↑ ✓
- Ik kan een verhaal samenvatten. ? ↑ ✓
- Ik kan oorzaak-gevolg herkennen. ? ↑ ✓
- Ik kan een tekst samenvatten in een schema. ? ↑ ✓
- Ik kan het verband tussen tekst en afbeelding zien. ? ↑ ✓

Taal verkennen

- Ik weet wat samentrekkingen zijn. ? ↑ ✓
- Ik kan zinnen ontleden waarin zinsdelen zijn weggelaten. ? ↑ ✓

Schrijven

- Ik kan een boekverslag schrijven. ? ↑ ✓

Hoofdstuk 9

Les 1

Spreken en luisteren

- Ik leer overleggen in een kleine groep.
- Ik leer mijn mening geven en uitleggen.

Woordenschat

- Ik leer de betekenis van 20 nieuwe woorden.

Kijkwoorden

de botbreuk

de kliniek

de kneuzing

de roman

de voedselbank

Leeswoorden

bezuinigen: besparen; minder geld uitgeven
Er moet bezuinigd worden, dus moet de bieb sluiten.

de bijstand: het krijgen van geld van de gemeente, wanneer je zelf geen of onvoldoende geld hebt of kunt verdienen
De mevrouw ontvangt geld van de bijstand, maar dat is niet veel.

de gedupeerde: iemand die ergens nadeel van heeft
Als de bieb sluit, is de mevrouw een van de gedupeerden, want ze komt er graag.

de generatie: alle mensen van ongeveer dezelfde leeftijd
De kleuter, de jongen en de man zijn van verschillende generaties.

de inflatie: het minder waard worden van geld; als je voor hetzelfde geld minder kunt kopen, omdat alles duurder is geworden
Door de inflatie is alles erg duur geworden.

Weetwoorden

asociaal
de eindjes aan elkaar knopen
de haviksneus
een schamel bestaan
de strijd aangaan
terneergeslagen
de toezegging
de weerstand
het welzijn
de wethouder

Lees mee(r)

1 **Bekijk de afbeelding.**

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Wat zou er in de envelop zitten?

een lijst met een heleboel handtekeningen

2 Wat is de de gemeente van plan?

De gemeente heeft aangekondigd de bibiotheek te sluiten.

3 **Luister en kijk naar het verhaal.**

4 **Wie is je lievelingsschrijver? Vertel het aan je groepje.**

1 Maak afspraken:
Wie let erop dat iedereen aan de beurt komt?
Wie let er op de tijd?
Wie schrijft de belangrijkste dingen op?

2 Bereid voor wat je wilt vertellen. Waarom vind je zijn verhalen zo goed? Denk goed na over de woorden die je gebruikt.

3 Vertel aan je groepje wie je lievelingsschrijver is en wat zijn verhalen zo goed maakt.

4 Bespreek na afloop in je groepje hoe het gegaan is. Hebben jullie goed naar elkaar geluisterd? Hebben jullie op de goede manier de beurt genomen?

Gesprekstip

Houd je aan de gespreksregels:
- Let erop dat anderen ook de kans krijgen iets te zeggen.
- Kijk de ander aan als je praat. Begrijpt hij wat je zegt? Wil hij misschien ook iets zeggen?
- Gebruik precieze woorden die duidelijk maken wat je bedoelt.

Meerdere antwoorden mogelijk.

5 **Zoek het goede woord bij de betekenis.**
Teken een lijn.

alle mensen van ongeveer dezelfde leeftijd	de gedupeerde
besparen	de generatie
iemand die ergens nadeel door heeft	de haviksneus
geen rekening houden met een ander	asociaal zijn
grote kromme neus	bezuinigen

6 **Maak een samenvatting van jouw lievelingsboek.**
Leg ook uit waarom dit jouw lievelingsboek is.

1 Wat is jouw lievelingsboek? .....

Waarom?

.....

2 Schrijf je samenvatting op.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hoofdstuk 9

Les 2

Spreken en luisteren

- Ik leer luisteren naar een interview.
- Ik leer vertellen wat ik van het interview vind en waarom.

Woordenschat

- Ik oefen de betekenis van de 20 woorden uit les 1.

1 **Luister naar het verhaal.**
Schrijf de belangrijkste informatie op.

Meerdere antwoorden mogelijk.

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Wie wordt er geïnterviewd?

Lisa Tabo

2 Wanneer is de schrijfster begonnen met schrijven?

○ In 2003 ○ In 2002 ● In 2001

3 Hoe lang doet de schrijfster over een boek?

Dat wisselt per boek, gemiddeld vijf maanden.

4 Waar haalt de schrijfster haar inspiratie vandaan?
Kies de goede antwoorden.

- [x] uit haar eigen jeugd
- [ ] uit de natuur
- [x] uit brieven van kinderen
- [x] uit wat ze leest
- [ ] uit informatieve boeken over zeilen

5 Zijn de boeken ook geschikt voor kinderen die nog nooit gezeild hebben?

○ nee ● ja

3 Maak een samenvatting van het interview.

1 Kijk naar je aantekeningen van opdracht 1. Kleur de belangrijkste woorden.
2 Kijk naar je antwoorden bij opdracht 2. Kleur de belangrijkste woorden.
3 Maak een samenvatting.

Meerdere antwoorden mogelijk.

4 Beantwoord de vragen.

1 Wat vind je van het interview? Werden er goede vragen gesteld?
Werd er goed naar elkaar geluisterd?

Ik vind het een goed interview, want .....

Ik vind het niet zo'n goed interview, want .....

2 Bedenk zelf een vraag voor de schrijfster.

.....

5 Welk woord past in de zin?

Kies uit: de botbreuk | de inflatie | de roman | de bijstand | de kliniek

1 Na *de botbreuk* moest mijn been in het gips.

2 Door *de inflatie* wordt geld steeds minder waard.

3 *De roman* van deze schrijver heeft wel 200 bladzijden.

4 Sinds ze geen baan meer heeft, zit ze in *de bijstand*.

5 In *de kliniek* Bestevaer werken de beste artsen van het land.

6 **Welk woord hoort erbij?**
Teken een lijn.

moedeloos zijn - je somber voelen	de wethouder
gratis voor arme mensen - eten uitdelen	de voedselbank
blauwe plek - pijn hebben	de eindjes aan elkaar knopen
gemeentebestuur - politieke partijen	terneergeslagen
zuinig zijn - weinig geld hebben	de kneuzing

7 **Geef de hokjes die bij elkaar horen dezelfde kleur.**

een schamel bestaan
vechten
de weerstand
welzijn
de strijd aangaan
de belofte
armoedig
de toezegging
je goed voelen
de tegenstand

8 **Maak een woordspin met het woord *asociaal*.**
Vul ten minste vier woorden in.

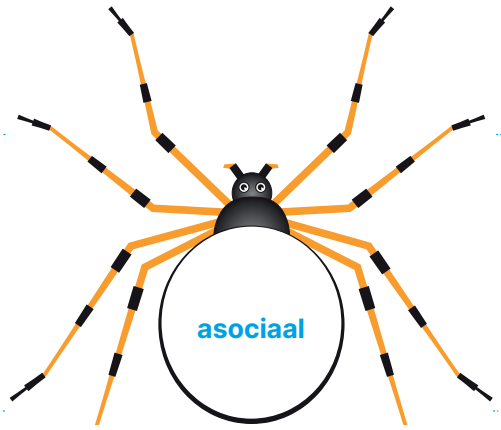

Hoofdstuk 9

Les 3

Woordenschat

- Ik leer de betekenis van 15 nieuwe woorden.

Lezen

- Ik leer de inhoud van een verhaal voorspellen.
- Ik leer een verhaal samenvatten.

Kijkwoorden

het fragment

de geallieerden

de vlierstruik

Leeswoorden

het beleg: het ingesloten zijn door een leger
Tijdens het beleg van Leiden konden de mensen de stad niet meer uit.

capituleren: zich overgeven aan de vijand; de strijd opgeven
Hitler zou capituleren en dan was de oorlog voorbij.

intensief: vaak en met veel aandacht
Michiel hield zich intensief bezig met al die hongerige mensen.

vernemen: te weten komen
Michiel heeft vernomen dat ze bevrijd gaan worden.

het verzet: mensen die in de Tweede Wereldoorlog tegenstand boden op allerlei manieren
Michiel zit in het verzet en helpt een Engelse piloot.

Weetwoorden

de bevrijding
de hongersnood
de Hongerwinter
de stedeling
strijden
verhongeren
verkleumd

Tip

Lees wat je interessant vindt.
Ben je geïnteresseerd in een bepaalde periode in de geschiedenis? Lees dan spannende boeken over die periode! Kijk je graag sciencefictionfilms? Lees boeken over aliens, zwarte gaten en andere planeten. Haal regelmatig boeken in de bieb. Door je bezig te houden met onderwerpen die je interessant vindt, ontwikkel je jezelf en vergroot je je woordenschat.

Oorlogswinter

Auteur Jan Terlouw schreef het boek *Oorlogswinter*. Het speelt zich af in het plattelandsdorpje Vlank bij de IJssel tijdens **de** koude **Hongerwinter** van 1944-1945, tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog. Veel mensen, vooral uit de grote steden, dreigden toen te **verhongeren**.
De hoofdpersoon is de vijftienjarige zoon van de burgemeester van Vlank: Michiel. Elke avond stroomt het burgemeestershuis vol met uitgeputte mensen die op zoek zijn naar voedsel op het platteland.
In dit **fragment** is de winter bijna voorbij. Michiel maakt een wandelingetje langs de weilanden met oom Ben, een goede vriend van de familie. Oom Ben helpt gewonde **geallieerden**, soldaten uit onder andere Canada, Amerika en Engeland, die Nederland helpen **strijden** tegen Duitsland. Michiel zit in **het verzet** en helpt een gewonde Engelse piloot die verstopt is in het bos.
Michiel heeft **vernomen** dat **de bevrijding** eraan komt, maar oom Ben denkt er anders over.

Michiel in de film *Oorlogswinter*, naar het boek van Jan Terlouw

Een hongertocht in de Hongerwinter: **stedelingen** reizen naar het platteland om spullen te ruilen voor voedsel.

'De knoppen zwellen', zei oom Ben, terwijl hij een stukje van **de vlierstruik** brak. 'Het voorjaar staat voor de deur. Het wordt tijd. De mensen in de grote steden hebben deze winter bittere kou geleden. Er zijn geen kolen meer. Massa's bomen in de stadsparken zijn gekapt. Houten schuren zijn afgebroken. De mensen hebben alles gedaan om maar een vuurtje in de kachel te krijgen, waar ze hun **verkleumde** botten bij kunnen warmen en tulpenbollensoep op kunnen koken.'
'Tulpenbollensoep?'
'Ja, joh, tulpenbollen zijn een lekkernij geworden. Ken je het verhaal van **het beleg** om Leiden nog? Toen aten de mensen honden en katten en ratten en bijna hun burgemeester. Zover is het nu nog niet gekomen, maar het scheelt niet veel meer.'
'Tja', zei Michiel. Dat de mensen honger hadden, was hem niet onbekend. Weinigen hielden zich zo **intensief** bezig met het dagelijks langstrekkend hongerleger als hij.
'Wanneer is de oorlog volgens u afgelopen?' informeerde hij.
Oom Ben haalde de schouders op. 'Ik ken een waarzegster die al viermaal met zekerheid de datum heeft voorspeld, waarop Hitler zou **capituleren**. Steeds worden haar data door de feiten achterhaald.'
'Iedereen zegt dat het niet lang meer kan duren. De geallieerden gaan recht op Berlijn af en de Russen ook, zegt men.'
'Juich maar niet te vroeg', zei oom Ben.

*Een paar maanden later is Nederland bevrijd en is **de hongersnood** afgelopen. Michiel is door de oorlog snel volwassen geworden en heeft veel geleerd. Bijvoorbeeld dat je mensen niet te snel moet vertrouwen ... .*

Oorlogswinter, Jan Terlouw. Uitgeverij Lemniscaat, Rotterdam 2008.

1 **Bekijk de titel, de foto's en de bron.**
Lees de tekst nog niet.

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Dit is een boekfragment uit *Oorlogswinter*. Ken je dit boek?

.....

2 Waar zal dit fragment over gaan, denk je?

.....

3 **Beantwoord de vragen.**

1 Lees het schuingedrukte stukje onderaan de tekst: *Een paar maanden ... moet vertrouwen ... .*

a Wat denk je dat er zal gebeuren? .....

b Waarom denk je dat? .....

.....

2 Lees het fragment '*De knoppen zwellen*', de tweede alinea van de tekst.

a Is je voorspelling uitgekomen? .....

b Wat verwacht je na het lezen van de laatste zin van het fragment? .....

> 'De knoppen zwellen', zei oom Ben, terwijl hij een stukje van **de vlierstruik** brak.
> 'Het voorjaar staat voor de deur. Het wordt tijd. De mensen in de grote steden hebben deze winter bittere kou geleden. Er zijn geen kolen meer. Massa's bomen in de stadsparken zijn gekapt. Houten schuren zijn afgebroken. De mensen hebben alles gedaan om maar een vuurtje in de kachel te krijgen, waar ze hun **verkleumde** botten bij kunnen warmen en tulpenbollensoep op kunnen koken.'
> 'Tulpenbollensoep?'
> 'Ja, joh, tulpenbollen zijn een lekkernij geworden. Ken je het verhaal van **het beleg** om Leiden nog? Toen aten de mensen honden en katten en ratten en bijna hun burgemeester. Zover is het nu nog niet gekomen, maar het scheelt niet veel meer.'
> 'Tja', zei Michiel. Dat de mensen honger hadden, was hem niet onbekend. Weinigen hielden zich zo **intensief** bezig met het dagelijks langstrekkend hongerleger als hij.
> 'Wanneer is de oorlog volgens u afgelopen?' informeerde hij.
> Oom Ben haalde de schouders op. 'Ik ken een waarzegster die al viermaal met zekerheid de datum heeft voorspeld, waarop Hitler zou **capituleren**. Steeds worden haar data door de feiten achterhaald.'
> 'Iedereen zegt dat het niet lang meer kan duren. De geallieerden gaan recht op Berlijn af en de Russen ook, zegt men.'
> 'Juich maar niet te vroeg', zei oom Ben.

3 Lees de tekst uit. Is je voorspelling bij vraag 2b uitgekomen?

Meerdere antwoorden mogelijk. .....

4 Wat is de hoofdgedachte van het fragment?

Bijvoorbeeld: .....

Het is lastig om te voorspellen wanneer de oorlog is afgelopen. .....

Ook volwassenen hebben daar moeite mee. .....

4 **Beantwoord de vragen.**

1 Welke twee woorden herken je in hongersnood?

Honger en nood.

Vul de definitie in. Toestand waarin er te weinig eten is.

2 Welke twee woorden in de tekst kun je vervangen door:

is te weten gekomen? heeft vernomen

3 Welke stukje tekst legt uit wat geallieerden betekent?

soldaten uit onder andere Canada, Amerika en Engeland, die Nederland helpen strijden tegen Duitsland

5 **Welk woord betekent min of meer het tegengestelde?**
Teken een lijn.

de dorpsbewoner	de bevrijding
capituleren	verhongeren
het beleg	de stedeling
eten in overvloed hebben	verkleumd
lekker warm	strijden

6 **Maak een woordspin met het woord *Hongerwinter*.**

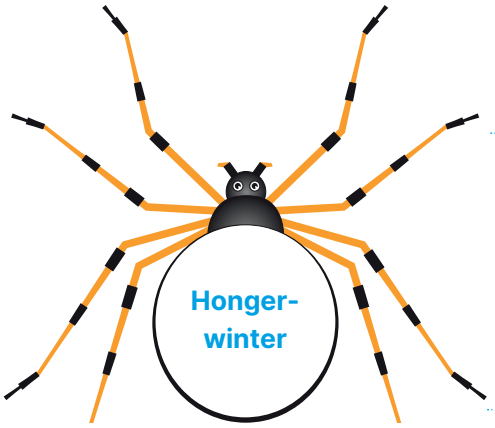

Hoofdstuk 9

Les 4

Woordenschat

- Ik oefen de betekenis van 10 nieuwe woorden en van de woorden uit les 3.

Lezen

- Ik leer oorzaak-gevolg herkennen.
- Ik leer een tekst samenvatten in een schema.
- Ik leer het verband tussen tekst en afbeelding zien.

Kinderen in de Hongerwinter

In de laatste Oorlogswinter (1944/1945) zijn **in grote lijnen** alleen het noorden en westen van Nederland nog **bezet**. Voedsel en brandstof zijn **ontoereikend** en het is erg koud. Daardoor **overlijden** er regelmatig mensen. Ook voor **talloze** kinderen in de steden wordt de situatie steeds slechter. Velen van hen zijn ondervoed. Het is **noodzakelijk** ze **elders** onder te brengen, om te **voorkomen** dat ze doodgaan.
Kerken en organisaties schakelen hulp in. Ze zorgen ervoor dat de kinderen worden getransporteerd naar families op het platteland. Daar is immers nog voedsel genoeg. De families **verschaffen** de kinderen voldoende eten. **Uitsluitend** dankzij de hulp van deze families overleven de kinderen de laatste oorlogsmaanden.

Mensen tijdens de Hongerwinter op zoek naar eten in de vuilnisbak.

- in grote lijnen → niet precies; ongeveer; ruw geschat
- ontoereikend → niet genoeg; onvoldoende
- talloze → heel veel
- elders → ergens anders
- verschaffen → geven

1 **Bekijk de leestekst.**
Lees de tekst nog niet.

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Wat is het doel van de schrijver?

◉ Hij wil informatie geven.

○ Hij wil je overtuigen.

2 Voor wie is de tekst bedoeld?

Voor iedereen die meer wil weten over de Hongerwinter.

3 **Lees de tekst *Kinderen in de Hongerwinter*.**

4 **Beantwoord de vragen.**

1 Welke informatie in de tekst wordt ondersteund door de afbeelding?
Kijk naar de afbeelding.

- ○ Kerken en organisaties schakelen hulp in.
- ○ In de Hongerwinter zijn alleen het noorden en westen van Nederland nog bezet.
- ● De voorraden voedsel zijn ontoereikend.

2 Wat betekent 'uitsluitend'? *Alleen maar.*

3 Hoe ben je achter de betekenis van uitsluitend gekomen?

- ○ Ik heb de betekenis geraden. *Meerdere antwoorden mogelijk.*
- ○ Ik heb naar de afbeelding gekeken.
- ○ Ik heb de zinnen ervoor en erna gelezen.
- ○ Ik heb het aan een ander gevraagd.
- ○ Ik heb het opgezocht in een woordenboek.

Tip

Leestip

Wat te doen als je het niet meer snapt

Je leest de tekst intensief en opeens begrijp je het niet meer!

Wat moet je dan doen?

1 Ga terug in de tekst. Lees het laatste stukje nog eens, langzaam en aandachtig.
- Let op de verwijswoorden en waar ze naar verwijzen.
- Begrijp je alle woorden? Lees of bedenk de betekenis van onbekende woorden.

2 Lukt het bedenken van de betekenis van een woord niet? Zoek de betekenis op.

3 Lees het stukje dan nog eens.
- Begrijp je het? Lees dan door.
- Begrijp je het nog niet? Vraag het aan een ander.

5 **Vul het schema met oorzaak en gevolg in op het printblad.**

Meerdere antwoorden mogelijk.

6 **Welk woord past in de zin?**

Kies uit: ontoereikend | bezet | capituleren | talloze | verschaffen | uitsluitend

1 Door de mist staan *talloze* auto's in de file.

1 Mijn zakgeld is *ontoereikend* om een fototoestel te kopen.

2 Mijn zus is aan het lijnen, ze eet *uitsluitend* droog brood.

3 Die fabriek kan veel mensen werk *verschaffen*.

4 De actievoerders hebben het gebouw *bezet*, niemand mag erin of eruit.

5 Ze verzetten zich niet meer tegen het leger, ze *capituleren*.

7 **Wat hoort bij elkaar?**
Teken een lijn.

overlijden	globaal
in grote lijnen	het ingesloten zijn door een leger
intensief	vaak en met veel aandacht
de vlierstruik	doodgaan
het beleg	mensen die in de Tweede Wereldoorlog tegenstand boden
het verzet	struik met eetbare besjes

8 **Bedenk een verhaaltje over Max die gaat vissen. Gebruik het schema.**

oorzaak	→	**gevolg**	→	**gevolg**
Het gaat heel hard waaien.	→	De boot slaat om.	→	Max valt in het water.
Hij fietst kletsnat naar huis.	→	Hij raakt verkleumd.	→	Hij wordt ziek.

Ben jij al in beweging geweest?
Wat heb je geoefend?

Hoofdstuk 9

Les 5

Woordenschat

Dit kan ik nog
- Ik herhaal woorden uit blok 3.

Dit kan ik nu
- Ik herhaal woorden uit les 1, 3 en 4.

pit stop

Dit kan ik nog

1 **Welk woord wordt bedoeld?**
Let op: je houdt twee antwoorden over.

Kies uit: de bivakmuts | het flosdraad | de portofoon | de capsule | de aula | het atelier | het doktersvoorschrift

1 Hier wordt aan het eind van het jaar de musical opgevoerd. *de aula*

2 Dit gebruik je om tussen je tanden schoon te maken. *het flosdraad*

3 Hier was de werkplaats van die beroemde schilder. *het atelier*

4 Een overvaller draagt dit om niet herkend te worden. *de bivakmuts*

5 Hiermee ga ik naar de apotheek om mijn medicijnen te krijgen. *het doktersvoorschrift*

2 **Welk woord past in de zin?**
Let op: je houdt twee antwoorden over.

Kies uit: nuttigen | terrorisme | spektakel | maatregelen treffen | authentieke | zich identificeren | entourage

1 De president van dat land gaat de strijd aan tegen het *terrorisme*.

2 Die beroemde zangeres heeft altijd een bijzondere *entourage* om zich heen.

3 Op dat terras is het verboden zelf meegebracht eten te *nuttigen*.

4 In dat eethuisje serveert men *authentieke* Surinaamse gerechten.

5 De meester zei: 'Als je nog één keer te laat komt, zal ik *maatregelen treffen*.'

3 **Wat betekent hetzelfde?**
Teken een lijn.
Let op: je houdt twee antwoorden over.

laten weten	uitstippelen
gebeuren	innemen
weghalen	te kennen geven
plannen	installeren
veroveren	schrappen
	op de hoogte zijn van
	plaatsvinden

Dit kan ik nu

1 **Zoek het woord dat erbij hoort.**
Let op: je houdt twee antwoorden over.

Kies uit: de kliniek | de roman | de geallieerden | het fragment | de botbreuk | de kneuzing | de generatie

1 ziekenhuis – arts – hospitaal – *de kliniek*

2 schrijver – hele boek – lezen – *de roman*

3 bevrijders – soldaten – overwinnen – *de geallieerden*

4 stukje – boek – film – *het fragment*

5 gips – gebroken – pijn – *de botbreuk*

2 **Welke omschrijving hoort erbij?**
Kijk naar de vetgedrukte woorden.
Teken een lijn.
Let op: je houdt twee antwoorden over.

Hij houdt zich **intensief** met de zaak bezig.

Tijdens de crisis **bezuinigen** we op vakanties.

Mijn vader is **de gedupeerde** van dit ongeluk.

In de rechtbank **vernemen** we wat de strafeis is.

Als je geen werk en inkomen hebt, dan krijg je **bijstand**.

- besparen
- degene die nadeel heeft
- geld dat je krijgt als je geen werk hebt
- beletten
- het is niet genoeg
- te weten komen
- vaak en met veel aandacht

3 **Wat is de betekenis?**
Onderstreep het goede antwoord.
Kijk naar de vetgedrukte woorden.

1 **in grote lijnen** betekent *ongeveer* | *precies*

2 **elders** betekent *ergens anders* | *hier*

3 **ontoereikend** betekent *het is genoeg* | *het is niet genoeg*

4 **noodzakelijk** betekent *het is erg nodig* | *het is niet nodig*

5 **verschaffen** betekent *afpakken* | *geven*

Hoofdstuk 9

Les 6

Taal verkennen

- Ik weet wat samentrekkingen zijn en ik kan zinnen ontleden waarin zinsdelen zijn weggelaten.

Samentrekkingen

Soms zijn in een zin één of meer **zinsdelen weggelaten**. Dat kan in **hoofdzinnen** die met **maar**, **en** of **of** met elkaar verbonden zijn.

De kinderen zitten, maar de ouders niet.
Sam heeft een brief geschreven en Roos ook.
Sam schrijft een brief of e-mail.

Als je zo'n zin gaat **ontleden**, denk dan elk **weggelaten zinsdeel** erbij.

De kinderen zitten, maar de ouders (zitten) niet.
Sam heeft een brief geschreven en Roos (heeft) ook (een brief) (geschreven).

Als je zo'n zin schrijft: controleer dan of je samentrekking klopt door de weggelaten zinsdelen erbij te denken.
Een weggelaten zinsdeel moet dezelfde vorm, functie, betekenis en dezelfde plaats hebben.
Fout is dus:

! Dat heeft hij nooit bedoeld en zal hij ook nooit (bedoelen). → **bedoelen** is weggelaten en heeft niet dezelfde vorm als **bedoeld**.

! Hij stak zijn hand uit en (hij) (stak) de straat over. → **stak** is hier een homoniem en heeft als weggelaten zinsdeel een andere betekenis.

Let op: de samengetrokken persoonsvorm mag wél van vorm verschillen. Goed is dus:
Hij loopt en wij (lopen) ook.
Wij fietsen, maar mijn broer (fietst) niet.

1 **Bekijk het uitlegblokje.**

2 **Onderstreep het zinsdeel dat je kunt weglaten.**
Vul daarna de laatste zin aan.

1 Marije / kiest / een ijsje / en / Lisa / kiest / snoep.

2 Brian / wint / de hoofdprijs / en / Mark / wint / de tweede prijs.

3 Tim / zwijgt, / maar / Desmond / zwijgt / niet.

4 Mijn vader / pakt / de krant / en / mijn moeder / pakt / een boek.

5 Het zinsdeel dat steeds is weggelaten, is *het gezegde (hier alleen persoonsvorm).*

3 **Onderstreep het zinsdeel dat je kunt weglaten. En vul de laatste zin aan.**

1 Mijn vriendin / loopt / op straat / en / ze / zwaait / naar mij.

2 Natasja / fietst / hard / naar school / maar / Natasja / komt / te laat.

3 Mijn opa / is / negentig, / maar / mijn opa / sport / nog / elke dag.

4 Michiel / werkt / in een supermarkt / en / hij / heeft / een krantenwijk.

5 Het zinsdeel dat steeds is weggelaten, is *het onderwerp.*

4 **In de zinnen zijn steeds één of meer zinsdelen weggelaten.**

1 Vul de zin in met de weggelaten zinsdelen erbij.
2 Kleur in elke zin de onderwerpen groen, de persoonsvormen rood, de gezegdes blauw én de lijdend voorwerpen paars.

1 Niels / maakte / de repetitie / en / Sam / ook.

Niels maakte de repetitie en Sam maakte de repetitie ook.

2 Ik / zag / de dief / wel, / maar / Arie / niet.

Ik zag de dief wel, maar Arie zag de dief niet.

3 Els / zet / haar wekker / op half negen / en / Lotte / acht minuten eerder.

Els zet haar wekker op half negen en Lotte zet haar wekker acht minuten eerder.

4 Bas / heeft / een e-mail / gestuurd / en / Pim / ook.

Bas heeft een e-mail gestuurd en Pim heeft ook een e-mail gestuurd.

5 Hans / smeert / pindakaas / op zijn boterham / en / Rik / jam.

Hans smeert pindakaas op zijn boterham en Rik smeert jam op zijn boterham.

5 **Lees de zinnen van de e-mail. Vul in welke zinsdelen weggelaten zijn.**

Van

Aan

Onderwerp

Hoi Mo,

Bij de demonstratie waren veel jongeren, maar *bij de demonstratie waren*

ook ouderen. Een man schreeuwde heel hard en *de man*

trok een wapen. De man werd door de politie opgepakt en

de man werd geboeid afgevoerd.

In een extra nieuwsuitzending praten journalisten over de gebeurtenis en

de journalisten laten zo veel mogelijk ooggetuigen aan het woord.

6 **Maak zelf drie samengestelde zinnen waarin zinsdelen weggelaten zijn.**

1 Maak een zin waarbij de persoonsvorm weggelaten is.

Ter beoordeling van de leerkracht.

2 Maak een zin waarbij het onderwerp weggelaten is.

3 Maak een zin waarbij meerdere zinsdelen weggelaten zijn.

4 Controleer je zinnen: heeft elk weggelaten zinsdeel dezelfde vorm, functie, betekenis en plaats?

Hoofdstuk 9

Les 7

Taal verkennen

- Ik oefen met samentrekkingen.
- Ik oefen het ontleden van zinnen waarin zinsdelen zijn weggelaten.

1 **Wat is weggelaten in elke zin?**
Geef de hokjes die bij elkaar horen dezelfde kleur.

Ik lees een boek en mijn moeder ook.

De meester heeft gewonnen, maar de juf niet.

mijn broer

gewonnen

een boek

reist

heeft

leest

Mijn broer reist naar Frankrijk en naar Spanje.

2 **Welk zinsdelen kun je weglaten?**
Onderstreep de goede antwoorden.

1 *Mijn vader / timmert / een schuurtje / en / hij / timmert / een hek.*

2 *Ik / heb / gefietst, / maar / mijn broertje / heeft / niet / gefietst.*

3 *Wij / aten / erwtensoep / en / zij / aten / ook erwtensoep.*

3 **Wat zijn de onderwerpen, de gezegdes en de lijdend voorwerpen?**
Kies de goede antwoorden.
Kleur in elke zin:

- de onderwerpen groen
- de gezegdes blauw
- de lijdend voorwerpen paars

1 Mijn vader / timmert / een schuurtje / en / hij / timmert / een hek.

2 Ik / heb / gefietst, / maar / mijn broertje / heeft / niet / gefietst.

3 Wij / aten / erwtensoep / en / zij / aten / ook / erwtensoep.

4 **Wat zijn de persoonsvormen?**
Onderstreep de goede antwoorden.

1 *Mijn vader / timmert / een schuurtje / en / hij / timmert / een hek.*

2 *Ik / heb / gefietst, / maar / mijn broertje / heeft / niet / gefietst.*

3 *Wij / aten / erwtensoep / en / zij / aten / ook erwtensoep.*

5 **Vul de weggelaten zinsdelen in.**
Zet erachter wat het is: gezegde, onderwerp of lijdend voorwerp.

Voorbeeld: Ik schrijf een dagboek en ik (ond) schrijf (gez) een blog.

1 Mijn vader maait het gras en *hij (ond)* snoeit de bomen.

2 Mijn moeder bakt een taart en *moeder (ond) bakt (gez)* een cake.

3 De bomen bloeien en de struiken *bloeien (gez)* ook.

6 **Lees de zinnen.**
Welke zinsdelen zijn weggelaten? Vul ze in.
Vul erachter in wat het is: gez, ond, lijd vw of az.

1 Mevrouw Jansen | haalt | boeken | in de bibliotheek | en | Ilse | ook.

haalt - gez

boeken - lijd vw

in de bibliotheek - az

2 Mevrouw De Vries | leest | tijdschriften | en | roddelbladen.

mevrouw de Vries - ond

leest - gez

3 Sander | heeft | een tijdschrift | geleend | en | Ahmed | ook.

heeft geleend - gez

een tijdschrift - lijd vw

7 **Schrijf de zinnen over met strepen tussen de zinsdelen.**
Schrijf de weggelaten zinsdelen er ook bij.
Kleur in elke zin:

- de onderwerpen groen
- de gezegdes blauw
- de lijdend voorwerpen paars
- en onderstreep de persoonsvormen rood.

1 De gemeente wil de bibliotheek sluiten, maar de sporthal niet.

De gemeente / wil / de bilbiotheek / sluiten / maar / de gemeente / wil / de sporthal / niet / sluiten.

2 De inwoners verzamelen op het plein en demonstreren tegen de sluiting.

De inwoners / verzamelen / op het plein / en / de inwoners / demonstreren / tegen de sluiting.

3 De mensen dragen spandoeken en protestborden.

De mensen / dragen / spandoeken / en / de mensen / dragen / protestborden.

4 De wethouder snapt het probleem, maar belooft niets.

De wethouder / snapt / het probleem, / maar / de wethouder / belooft / niets.

8 **Bedenk een stukje over de bibliotheek in jouw woonplaats.**

1 Vertel bijvoorbeeld of je er wel eens komt en wat je er allemaal kunt lenen.
2 Gebruik ten minste één samengestelde zinnen waarin een zinsdeel weggelaten is.

Meerdere antwoorden mogelijk.

Ben jij al in beweging geweest?
Wat heb je geoefend?

Hoofdstuk 9

Les 8

Schrijven

- Ik leer hoe ik een boekverslag schrijf.

Een boekverslag is een meningtekst. In een boekverslag zorg je ervoor dat een ander een goed beeld van het boek krijgt. Als je het een goed boek vond, probeer je de ander enthousiast te maken om het ook te lezen.

Eerst beschrijf je het boek. Je geeft de titel van het boek en de naam van de schrijver.

Daarna geef je een samenvatting van het verhaal. Let erop dat je niet alles verklapt!

Daarna vertel je wat jij bijzonder, interessant of heel mooi vond. Je vertelt ook waarom. En je geeft een fragment uit het boek.

Ten slotte vertel je wat je van het boek vindt. Je geeft je mening, positief of negatief, met duidelijke argumenten. Je sluit af met een conclusie. Je raadt andere mensen aan om het boek ook te lezen, of juist niet.

Boekverslag

Dit boekverslag gaat over Hoe overleef ik mezelf *van Francine Oomen.*
Francine Oomen schrijft jeugdboeken. Met name haar serie Hoe overleef ik... *is beroemd. Haar boeken zijn spannend en grappig en altijd vol verrassingen.*

Het boek gaat over een verlegen meisje, Rosa, dat wil veranderen in een stoere Roos. Ze vindt zichzelf te dik en krijgt eetproblemen. Maar dan ontdekt ze een hobby en beleeft ze veel avonturen.
Ten slotte ontdekt ze dat ze niet hoeft te veranderen.

Het mooiste fragment vind ik dat waarin Rosa hoort dat meisjes haar Miss Piggy noemen en een mail aan zichzelf stuurt. Ze geeft zichzelf tips. In dit fragment voel je ...
Ik leef met Rosa mee en hoop dat het pesten ophoudt.

> *Hoi Rosemiepje,*
>
> *Wat naar dat je je zo rot voelt. Je kunt me echt altijd alles vertellen, hoor.*
> *Ik heb gauw wat survivaltips opgezocht voor hoe het wél kan.*
> *Ik heb ze ook aan mijn moeder gegeven. Ze werd helemaal niet kwaad, maar vond het juist goed. Nu gaat ze dat boek lezen waar ik ze uit gehaald heb. Hier komen ze:*
>
> *Survivaltips om geen ruzie te maken*
>
> ***1*** *Als er een conflict is, bepaal dan eerst wie er eigenlijk een probleem heeft. Als jij bijvoorbeeld een doorkijkbloes aan wilt en dat mag niet van je moeder, wie van jullie heeft dan een probleem?*
> *Jij, juist (haha).*
> *Maar als jij al je rotzooi laat slingeren in de woonkamer, is dat je moeders probleem, en mag ze daar dus wat van zeggen.*
> ***2*** *Praat op tijd over wat je dwarszit en krop het niet op. Als je dat wel doet klinkt het vaak veel erger dan je bedoelt en krijg je ruzie.*
> *(...)*

Ik vind dit een leuk boek, omdat ik van realistische boeken houd. Rosa zou je buurmeisje kunnen zijn. Ik raad je aan om het boek te lezen.

Amber, groep 8b

1 **Bekijk het boekverslag.**

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Wat is het doel van een boekverslag?

Je mening geven over een boek en anderen enthousiast maken om het boek te lezen (als je het boek goed vindt).

2 Voor wie is het boekverslag geschreven?

Voor iedereen die interesse voor het boek heeft.

3 **Lees de samenvatting van het boek.**

1 Welke twee signaalwoorden zie je?

Ik zie de signaalwoorden *maar* en *ten slotte*.

2 Wat voor tekstverband geven ze aan?

- ☐ opsomming
- ☐ tegenstelling
- ☐ conclusie
- ☐ oorzaak - gevolg

3 Wat vind je van het taalgebruik in dit boekverslag? Is er veel variatie in woorden?

Meerdere antwoorden mogelijk.

4 **Lees het laatste stuk van het boekverslag.**

1 De schrijfster van het boekverslag geeft aan wat zij het mooiste fragment vindt. Welke argumenten gebruikt ze daarvoor?

De schrijfster van het boekverslag vindt het fragment erg mooi, omdat ze door het lezen van dit fragment erg met Rosa meeleeft. De schrijfster hoopt dat hierdoor het pesten ophoudt.

2 Maak de zin af. Welk gevoel zou de schrijfster hier kunnen noemen?

In dit fragment voel je .....

3 Wat vind je van de argumenten die de schrijfster gebruikt?

Meerdere antwoorden mogelijk.

4 Raadt de schrijfster je aan het boek te gaan lezen?

5 Wil jij het boek gaan lezen, nu je dit boekverslag gelezen hebt?

Leg je antwoord uit.

5 **Welke zinnen zou jij in je boekverslag zetten?**
Kies de goede zinnen die je in een boekverslag kunt gebruiken.

- [x] Ik vind het boek mooi en raad het zeker aan.
- [ ] Ik zou het boek niet kopen en het boek heeft ook een ik-verteller.
- [ ] Francine Oomen schrijft jeugdboeken en woont op een boerderij.
- [x] Ik vind Francine Oomen een heel goede schrijfster en je leest haar boeken zeker met veel plezier.

6 **Wat voor soort boeken vind jij leuk?**
Vul in welke boeken jij leuk vindt. Leg uit waarom je juist die boeken met plezier leest.
Let op: gebruik goedlopende zinnen en kies je woorden precies.

Meerdere antwoorden mogelijk.

Hoofdstuk 9

Les 9

Schrijven

- Ik oefen het schrijven van een boekverslag.

Een boekverslag is een meningtekst. In een boekverslag zorg je ervoor dat een ander een goed beeld van het boek krijgt. Als je het een goed boek vond, probeer je de ander enthousiast te maken om het ook te lezen.

Eerst beschrijf je het boek. Je geeft de titel van het boek en de naam van de schrijver.

Daarna geef je een samenvatting van het verhaal. Let erop dat je niet alles verklapt!

Daarna vertel je wat jij bijzonder, interessant of heel mooi vond. Je vertelt ook waarom. En je geeft een fragment uit het boek.

Ten slotte vertel je wat je van het boek vindt. Je geeft je mening, positief of negatief, met duidelijke argumenten. Je sluit af met een conclusie. Je raadt andere mensen aan om het boek ook te lezen, of juist niet.

1 **Lees de toelichtingen.**

2 **Je gaat een boekverslag schrijven. Beantwoord eerst de vragen.**

1 Over welk boek ga je een boekverslag schrijven?

Meerdere antwoorden mogelijk.

2 Wie is de schrijver van het boek?

3 Waarom heb je dit boek gekozen?

3 **Schrijf het eerste gedeelte van het boekverslag in het klad.**
Gebruik hiervoor je antwoorden op de vragen van opdracht 2.

Meerdere antwoorden mogelijk.

4 **Schrijf het tweede gedeelte van het boekverslag in het klad.**

Doe het zo:

1 Wie zijn de hoofdpersonen?
2 Wat maken ze mee?
3 Lees het na. Zijn alle gebeurtenissen echt belangrijk? Laat minder belangrijke weg.
4 Verklap niet hoe het afloopt.

Meerdere antwoorden mogelijk.

5 **Vul het derde gedeelte van het boekverslag in het klad in.**

1 Wat vond je bijzonder, interessant of mooi aan het boek? Vul dat in.
2 Wat vond je het mooiste fragment? Vul dat fragment in.
3 Leg uit waarom je juist dit fragment koos.
4 Wat vond je bijzonder, interessant of mooi aan het boek? Schrijf dat op.
5 Wat vond je het mooiste fragment? Schrijf dat fragment op.
6 Leg uit waarom je juist dit fragment koos.

Meerdere antwoorden mogelijk.

6 **Schrijf het vierde gedeelte van het boekverslag in het klad.**

1 Geef je mening over het boek.
2 Schrijf ook je argumenten op.
3 Sluit af met een conclusie. Raad je het boek aan?

Meerdere antwoorden mogelijk.

Schrijftip

Gebruik voor een conclusie of samenvatting een signaalwoord. Denk aan: dus, kortom, al met al, met andere woorden; hieruit volgt; hieruit blijkt dat; samenvattend; concluderend.

7 **Kijk je boekverslag na en schrijf het in het net aan het begin van les 9.**

1 Staat alles erin wat je wilt vertellen?
2 Heb je goede zinnen gemaakt?
3 Weet je zeker dat alle woorden goed geschreven zijn? Zoek ze anders op.
4 Staan alle leestekens op de goede plek?
5 Schrijf je boekverslag in het net op.

Meerdere antwoorden mogelijk.

8 **Ontwerp de voorkant.**
Maak een ontwerp voor de voorkant van het boekverslag. Noem de titel, de schrijver en maak een tekening van een fragment uit het boek.

Hoofdstuk 9

Les 10

Taal verkennen

Dit kan ik nog
- Ik herhaal het herkennen van de persoonsvorm en het onderwerp in zinnen met 'het' en 'er' uit blok 3.

Dit kan ik nu
- Ik herhaal het ontleden van zinnen waarin zinsdelen zijn weggelaten.

pit stop

Dit kan ik nog

1 **Lees de tekst. Wat is het onderwerp?**

1 Er vindt vandaag een turnwedstrijd plaats. *een turnwedstrijd*

2 Er doen wel 250 kinderen aan mee. *wel 250 kinderen*

3 Er wordt verslag gedaan door radio Amerom. *verslag*

4 Het is spannend voor Sylvie. *het*

5 Het lukt gelukkig prima. *het*

2 **Lees de tekst.**
Vul de persoonsvorm en het onderwerp in.

1 Gisteren liepen er twee koeien over straat.

pv = *liepen*, ond = *twee koeien*

2 Het was een gek gezicht.

pv = *was*, ond = *het*

3 Er kwamen veel mensen kijken.

pv = *kwamen*, ond = *veel mensen*

Benoem **het** in zin 4 als woordsoort en **het** als zinsdeel in zin 5.

4 De boer moest het hek repareren.

pv = *moest*, ond = *De boer*; het = *lidwoord*.

5 Hij liet het aan de timmerman over.

pv = *liet*, ond = *Hij*; het = *lijd vw*.

3 **Lees de tekst.**
Vul de persoonsvorm, het gezegde en het onderwerp in.

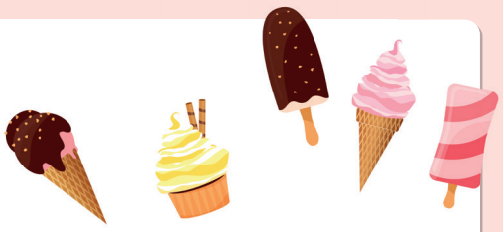

1 Er is me iets geks overkomen.

pv = *is*, gez = *is overkomen*, ond = *iets geks*

2 Wat is er dan gebeurd?

pv = *is*, gez = *is gebeurd*, ond = *wat*

3 Het klinkt vast heel raar.

pv = *klinkt*, gez = *klinkt*, ond = *het*

4 Er kwam op straat iemand naar me toe.

pv = *kwam*, gez = *kwam*, ond = *iemand*

5 Er werd me een nieuw soort ijsje aangeboden.

pv = *werd*, gez = *werd aangeboden*, ond =

een nieuw soort ijsje

Dit kan ik nu

1 **Benoem het zinsdeel of de zinsdelen die je kunt weglaten.**
Vul deze zinsdelen in en benoem ze: gez (of alleen pv), ond of lijd vw.

1 Ik heb de post weggebracht en ik heb de vuilnisbak geleegd.

ik - ond, heb - pv

2 Mijn vader heeft een boek geschreven en hij heeft een toneelstuk geregisseerd.

hij - ond, heeft - pv

3 Mijn klasgenoten gaan morgen vissen en ze gaan ook fietsen.

ze - ond, gaan - pv

4 De dader stal een horloge, maar hij liet de televisie staan.

hij - ond

5 Wil je de hond uitlaten of wassen?

wil - pv, je - ond, de hond -lijd vw

2 **Vul in welke zinsdelen weggelaten zijn.**
Benoem die zinsdelen (gez, ond, lijd vw of az).

1 Esmee leest een boek en schrijft een e-mail.

Esmee/ze - ond

2 Martijn verliest of Nick natuurlijk.

verliest - gez

3 Ze heeft die twee hazen gezien en meteen gefotografeerd.

heeft gezien - gez, Ze - ond, die twee hazen - lijd vw

4 Max wil een tien halen voor taal en een negen voor rekenen.

Max/hij - ond, wil halen - gez

5 Peter gaat op de fiets naar huis, maar Igor lopend.

gaat - gez, naar huis - az

3 **Verdeel de zinnen in zinsdelen.**
Benoem alle zinsdelen.

1 Wiebe vangt een vis en bakt hem zelf.

Wiebe – ond, vangt – gez, een vis – lijd vw, en – az, bakt – gez, hem – lijd vw, zelf – az

2 Mijn moeder zwijgt, maar mijn vader niet.

mijn moeder – ond, zwijgt – gez, maar – az, mijn vader – ond, niet – az

3 Jessica koopt koekjes en snoep.

Jessica – ond, koopt – gez, koekjes – lijd vw, en – az, van – az, snoep – lijd vw

4 In de zomer fiets ik, maar in de winter niet.

in de zomer – az, fiets – gez, ik - ond, maar – az, in de winter – az, niet – az

5 De hond eet brokjes, maar ook blikvoer.

de hond – ond, eet – gez, brokjes – lijd vw, maar – az, ook – az, blikvoer – lijd vw

Hoofdstuk 10

Doelenkaart

Hoe gaat het?

- ? Ik moet het nog leren.
- ↑ Ik moet het nog oefenen.
- ✓ Ik kan het!

Spreken en luisteren

- Ik kan een dialoog voeren. ? ↑ ✓
- Ik kan goed luisteren naar een ander. ? ↑ ✓
- Ik kan vragen stellen om de ander beter te begrijpen. ? ↑ ✓
- Ik kan luisteren naar hoe een verhaal wordt voorgelezen. ? ↑ ✓
- Ik kan verschillende manieren van voorlezen met elkaar vergelijken. ? ↑ ✓

Woordenschat

- Ik ken de betekenis van 45 nieuwe woorden. ? ↑ ✓

Lezen

- Ik kan mijn leesdoel bepalen. ? ↑ ✓
- Ik kan vragen stellen tijdens het lezen. ? ↑ ✓
- Ik kan een gedicht en de opbouw ervan herkennen. ? ↑ ✓
- Ik kan mijn voorspellingen controleren. ? ↑ ✓

Taal verkennen

- Ik weet wat de gebiedende wijs en het werkwoordelijk gezegde is. ? ↑ ✓
- Ik kan de gebiedende wijs en het werkwoordelijk gezegde herkennen en gebruiken. ? ↑ ✓

Schrijven

- Ik kan een zakelijke brief schrijven. ? ↑ ✓

Hoofdstuk 10

Les 1

Spreken en luisteren

- Ik leer een dialoog voeren.
- Ik leer goed luisteren naar de ander.
- Ik leer vragen stellen om de ander beter te begrijpen.

Woordenschat

- Ik leer de betekenis van 20 nieuwe woorden.

Kijkwoorden

de bebouwde kom

het doelsaldo

de penalty

transpireren

Leeswoorden

er is geen vuiltje aan de lucht: er is niets aan de hand
Er was geen vuiltje aan de lucht, totdat het Haarlemse voetbalteam vijf wedstrijden won.

geruime tijd: best wel lang
Al geruime tijd staat het elftal van Yourek bovenaan.

de gevoelstemperatuur: de temperatuur zoals die wordt ervaren, niet noodzakelijkerwijs hetzelfde als de gemeten temperatuur
Door de snijdende wind ligt de gevoelstemperatuur dicht bij het vriespunt.

het misverstand: het verkeerd begrijpen
Yourek wil de wedstrijd niet winnen door een misverstand.

het zwaar te verduren krijgen: het moeilijk krijgen door tegenwerking of lastige omstandigheden
Het team van Yourek krijgt het zwaar te verduren, want de tegenpartij speelt heel goed.

Weetwoorden

billijk
iets uit handen geven
komen opdagen
de maximumsnelheid
niet vooruit te branden zijn
onder de wol kruipen
de poule
het reglement
de toevalstreffer
tot voor kort
vernikkelen

Geen tijd te verliezen

1 **Bekijk de afbeelding en lees de titel.**

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Waarom ging Yourek vroeg slapen? *Hij wil fit zijn voor de wedstrijd.*

2 Waarom schrikt Yourek?

Meerdere antwoorden mogellijk.

Bijvoorbeeld: Eigenlijk schrikt hij van het verhaal van zijn moeder over de zomertijd.

3 Wat betekent de titel?

Meerdere antwoorden mogellijk.

3 **Luister en kijk naar het verhaal.**

4 **Een dialoog voeren.**
De favoriete sport van Yourek is voetbal. Wat is jouw favoriete sport?
Je gaat hierover een dialoog voeren.

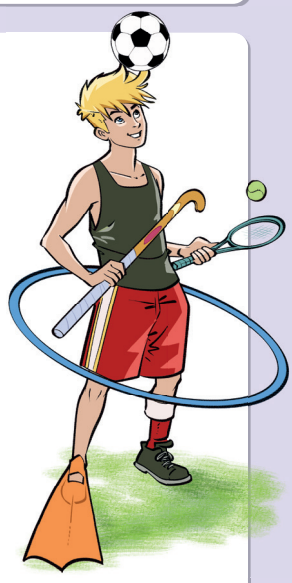

1 Bedenk eerst allebei wat je wilt gaan vertellen.
Wat zijn de spelregels? Hoe wordt de sport gespeeld?
Denk ook aan termen die daarbij passen.
Wat maakt jouw sport uitdagend? Wat zorgt ervoor dat je door wilt gaan met die sport? Bedenk voorbeelden.
2 Vertel nu aan elkaar over je sport. Spreek af wie mag beginnen.
Stop na elk onderdeel je verhaal en laat de andere reageren op wat je hebt verteld.
Als je de woorden niet begrijpt, vraag dan wat ermee wordt bedoeld.
3 Na afloop vertel je kort aan elkaar wat je nu weet over de sport van je klasgenoot. Begin met: 'Als ik het goed begrijp, dan ... .'

Meerdere antwoorden mogellijk.

Gesprekstip

Kijk elkaar aan, dan zie je of de ander je begrijpt. Geef geen mening, maar stel vragen om de ander beter te begrijpen. Geef elkaar de ruimte om na te denken of goede zinnen te formuleren door nog even stil te zijn.

5 **Bedenk een verhaaltje over te laat komen.**
Te laat komen. Het overkomt iedereen wel eens. Soms heeft het geen grote gevolgen, soms is het knap vervelend.
Wanneer kwam jij te laat? Schrijf er ten minste zes zinnen over.

Meerdere antwoorden mogelijk.

Hoofdstuk 10

Les 2

Spreken en luisteren

- Ik leer luisteren naar hoe een verhaal wordt voorgelezen.
- Ik leer verschillende manieren van voorlezen met elkaar vergelijken.

Woordenschat

- Ik oefen de betekenis van de 20 woorden uit les 1.

1 **Je gaat twee keer luisteren naar een verhaal van les 1, dat wordt naverteld.**
Het wordt op twee verschillende manieren voorgelezen. Let tijdens het luisteren op hóe het wordt voorgelezen.
Vergelijk de twee manieren. Kies 'ja' of 'nee'.

	Het werd spannend gemaakt door te fluisteren.	Het werd spannend gemaakt door harder te praten.	Er werd een klemtoon op een woord of zin gelegd.	De lezer liet een stilte vallen.	Er werd op een goed tempo gelezen.
1 ja **manier 1**	☐	☐	☐	☐	☐
2 nee **manier 1**	☐	☐	☐	☐	☐
3 ja **manier 2**	☐	☐	☐	☐	☐
4 nee **manier 2**	☐	☐	☐	☐	☐

2 **Je luistert nog een keer naar de tekst van les 1.**
Schrijf tijdens het luisteren steekwoorden op om te onthouden wat er gebeurt.
Maak na het luisteren de vragen.

1 Yourek gaat vroeg naar bed, omdat *hij fit wil zijn voor de wedstrijd van morgen.*

2 Morgen is de belangrijkste wedstrijd van het seizoen, omdat

ze moeten winnen van het Haarlemse voetbalteam om koploper te blijven.

3 Als ze zich aan het reglement hadden gehouden, had het team van Yourek gewonnen.
Waarom zegt Yourek: 'Op deze manier wil ik de wedstrijd niet winnen.'

Bijvoorbeeld: Hij wil niet de winnaar zijn omdat de tegenpartij niet op tijd aanwezig is.

Hij wil de wedstrijd winnen door hem te spelen

4 Wat vind jij het spannendste stukje van het verhaal? Leg ook uit waarom.

Meerdere antwoorden mogelijk.

3 **Hoe kun je het vetgedrukte zinsdeel ook zeggen?**
Schrijf de juiste letter op.

ij gaat naar bed
k aan een ander toevertrouwen
i kreeg het door omstandigheden moeilijk
l verschenen niet
b bewoond gebied met gebouwen
l erg traag

↓

1 'In de **bebouwde kom** geldt een maximumsnelheid van 50 kilometer per uur.' b

2 Na de rust **kreeg** het team van Yourek **het zwaar te verduren**. i

3 De tegenstanders **kwamen niet** op tijd **opdagen**. l

4 Tijdens de wedstrijd is Yourek **niet vooruit te branden**. l

5 De dag voor de wedstrijd **kruipt** Yourek al vroeg **onder de wol**. ij

6 De voorsprong die de tegenstanders hebben, **geven** ze niet meer **uit handen**. k

Welk woord lees je bij van boven naar beneden? Schrijf het woord in de zin.

'Hadden we ons maar aan het reglement gehouden,' denkt Youri, 'maar ach ... dat zou niet eerlijk, ofwel niet billijk zijn!'

Zet de zinnen in de goede volgorde. Het verhaal begint met zin 5: 5, 1, 3, 4, 2, 6

4 **Welk woord hoort erbij?**
Teken een lijn.

transpireren	het steeds kouder krijgen
penalty	strafschop
reglement	teams die tegen elkaar spelen
vernikkelen	zweten
misverstand	het verkeerd begrijpen
poule	offciële regels

5 **Welk woord past in de zin?**

Kies uit: gevoelstemperatuur | tot voor kort | toevalstreffer | doelsaldo | geruime tijd | geen vuiltje aan de lucht

1 Zolang ik voldoendes haal voor mijn toetsen, is er *geen vuiltje aan de lucht*.

2 Door de koude wind is de *gevoelstemperatuur* lager dan de tien graden op de thermometer.

3 *tot voor kort* was het nog prachtig weer, maar nu regent het al weer *geruime tijd*.

4 Het was een *toevalstreffer* dat ik het goede aantal knikkers raadde.

5 De voetbalclub van Robert heeft voor het eerst het hoogste *doelsaldo*.

6 **Maak een rebus van de uitdrukking *er is geen vuiltje aan de lucht*.**

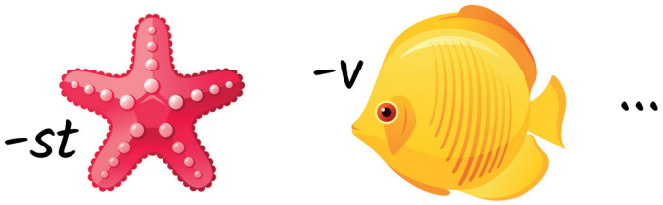

Hoofdstuk 10

Les 3

Woordenschat

- Ik leer de betekenis van 15 nieuwe woorden.

Lezen

- Ik leer mijn leesdoel bepalen.
- Ik leer vragen stellen tijdens het lezen.

Kijkwoorden

de aardas

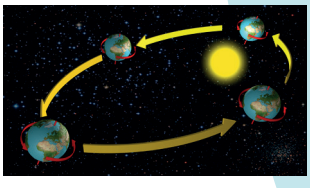

de baan om de zon

de planning

Leeswoorden

aantonen: bewijzen; laten zien dat het zo is
Dat de zomertijd energie bespaart, is niet aangetoond.

actueel: van dit moment
De zomertijd is de actuele tijd in de zomer.

desalniettemin: ondanks dat; toch
Dat de zomertijd energie bespaart, is desalniettemin nooit aangetoond.

destijds: toen; in die tijd
Destijds was de aanleiding de oliecrisis.

wederom: opnieuw
De zomertijd is in 1977 wederom ingevoerd.

Weetwoorden

aannemelijk
bijtijds
de cyclus
de Europese Unie
omstreden
tegenwoordig
toepassen

Tip

Kernwoorden gebruiken in een schema.

Moet je een tekst leren voor een zaakvak?

1 Markeer belangrijke woorden in de tekst. Of schrijf ze apart op. Dat zijn de kernwoorden. Ken je de betekenis niet? Schrijf de betekenis erbij.

2 Maak een samenvatting in een schema met de kernwoorden. Schrijf achter elk moeilijk woord kort de betekenis op. Omcirkel info die bij elkaar hoort, gebruik pijlen voor oorzaak-gevolg. Zo onthoud je de lesstof én de belangrijke woorden.

Zomertijd

Zomertijd is de **actuele** tijd die in de zomermaanden wordt aangehouden, van eind maart tot eind oktober. De zomertijd begint de laatste zondag van maart. De klok wordt dan een uur vooruit gezet, waardoor de klok een uur vooruitloopt op de standaardtijd. De zomertijd eindigt op de laatste zondag van oktober, wanneer de klok weer een uur wordt teruggedraaid. Tijdens de zomertijd is het 's ochtends dus langer donker, en 's avonds langer licht.

Door de stand van **de aardas** en **de baan** van de aarde **om de zon** komt de zon in de zomer erg vroeg op. De meeste mensen slapen dan nog. Door de klok te verzetten, lijkt de zon later op te komen en weer onder te gaan. Hierdoor is het 's morgens langer donker, en blijft het 's avonds juist langer licht. **De cyclus** van dag en nacht komt zo beter overeen met de periode waarin de meeste mensen wakker zijn.

De allereerste invoering van de zomertijd was tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daarna is hij in 1977 **wederom** in Nederland ingevoerd. De aanleiding was **destijds** de oliecrisis. Het leek **aannemelijk** dat men op de elektrische stroom kon besparen, omdat het door de zomertijd 's avonds langer licht was. **Desalniettemin** is het energiebesparende effect van de zomertijd nooit duidelijk **aangetoond**, en **tegenwoordig** zelfs **omstreden**. Daarnaast zijn er ook aanwijzingen dat mensen moeite hebben met de overgang naar de zomertijd in maart. Mensen passen zich slecht aan het verzetten van de klok aan, waardoor ze slechter slapen en vermoeider zijn.

Ongeveer zeventig landen in Europa en Noord-Amerika **passen** de zomertijd **toe**. Afrika, Azië en Zuid-Amerika doen grotendeels niet mee. In Europa geldt een richtlijn die is vastgesteld door **de Europese Unie**. Deze geldt voor alle landen van de EU. Nagenoeg alle landen in Europa die geen lid zijn van de EU, volgen deze richtlijn ook. De uitzonderingen zijn IJsland en Wit-Rusland, die geen zomertijd gebruiken, en Rusland, dat in 2011 permanent op zomertijd is overgeschakeld.

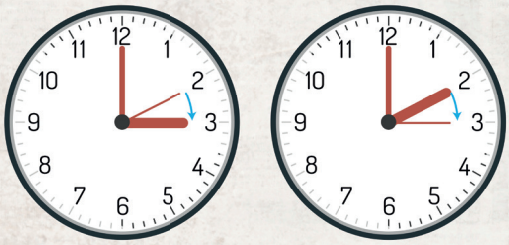

Omschakeling wintertijd naar zomertijd

Omschakeling zomertijd naar wintertijd

Deze tabel is handig voor je **planning**. Je kunt er maar beter **bijtijds** bij zijn!

begindatum (in Europa)	**einddatum**
2023: 26 maart	29 oktober
2024: 31 maart	27 oktober
2025: 30 maart	26 oktober
2026: 29 maart	25 oktober
2027: 28 maart	31 oktober
2028: 26 maart	29 oktober
2029: 25 maart	28 oktober
2030: 31 maart	27 oktober

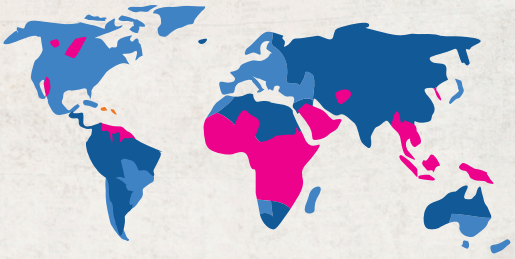

Gebieden die de zomertijd gebruiken
Gebieden die geen zomertijd meer gebruiken
Gebieden die de zomertijd nooit hebben gebruikt

1 **Bekijk de tekst, de titel en de afbeeldingen.**
Lees de tekst nog niet.

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Wat voor soort tekst is dit en wat is het doel van zo'n tekst?

Het is een informatieve tekst met als doel je iets te leren.

2 Wat is het onderwerp van de tekst en wat weet je daar al van?

Het onderwerp is 'zomertijd'. Heb je ook ingevuld wat jij al weet van zomertijd?

3 Wat zou je nog willen weten over het onderwerp? Bedenk twee vragen.

Meerdere antwoorden mogelijk.

3 **Lees de tekst *Zomertijd*.**

4 **Beantwoord de vragen.**

1 Heb je geleerd wat je wilde weten? Kijk naar vraag 3 van opdracht 2.

Meerdere antwoorden mogelijk.

2 Wat is het onderwerp van de eerste alinea?

In de eerste alinea wordt uitgelegd wat 'zomertijd' is en hoe lang die duurt.

3 Welke redenen voor de zomertijd worden er gegeven?
In welke alinea?

Redenen: omdat de zon in de zomer erg vroeg opkomt, en om energie te besparen.

Dat staat in de derde alinea.

4 Wat is het nadeel van het verzetten van de klok?

Veel mensen kunnen er moeilijk aan wennen, slapen daardoor slecht en zijn vermoeider.

5 Welk woord hoort erbij?

Kies uit: destijds | actueel | bijtijds | tegenwoordig

1 Welk woord betekent hetzelfde als *toen*? destijds

2 Welk woord is het tegengestelde van *te laat*? bijtijds

3 Je hebt tegenwoordig geen contant geld meer nodig, je kunt overal pinnen.

4 De discussie over de veiligheid van pinnen is nu weer heel actueel.

6 Welk woord past in de zin?

Kies uit: omstreden | aantonen | wederom | aannemelijk | desalniettemin | toepassen

1 De dief kon niet aantonen dat hij eerlijk aan al die juwelen was gekomen.

2 Desalniettemin werd hij vrijgesproken, wegens gebrek aan bewijs.

3 Toen hij vorige week wederom op dievenpad was, werd de dief gepakt.

4 Hoewel de eerste beschuldiging omstreden was, bleek het deze keer overduidelijk.

5 En ook al protesteerde de dief hevig; de rechter zal de wet toepassen.

6 Het is nu zeer aannemelijk dat de dief voor enige tijd de cel ingaat.

7 Wat vind jij van de zomertijd?

Zou het afgeschaft moeten worden of niet?
Geef je mening in ten minste vijf zinnen.

Meerdere antwoorden mogelijk.

Hoofdstuk 10

Les 4

Woordenschat

- Ik oefen de betekenis van 10 nieuwe woorden en van de woorden uit les 3.

Lezen

- Ik leer een gedicht en de opbouw ervan herkennen.
- Ik leer mijn voorspellingen controleren.

Tijd

De klok in mijn vaders huis
tikt de minuten **exact** weg.
Ze zeggen dat hij goed loopt.
Maar waarom is wachten zo **moeizaam**
en iets fijns zo voorbij?
Wij **leiden ons leven**. → leven
Achtereenvolgens een dag, een week,
een maand, een jaar,
de dood.

Hij was een maand lang ziek.
Die tijd ging veel te snel.
Zo **definitief**. → voor altijd; het kan niet meer worden veranderd

Nu **beschouwen** wij zijn leven. → aandachtig kijken naar
Ik ben weer kind en rijd met hem mee,
het licht flitst tussen de bladeren door.
Op het water in alle vroegte
kwetteren de vogels **doordringend**.
Herinneringen **dienen hoe dan ook** te blijven. → moeten
Ik **geef** ze **door**, → in elk geval
zolang ik leef.

1 **Bekijk het gedicht en de afbeeldingen.**

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Wat is de titel van het gedicht?

De titel is *tijd*.

2 Hoeveel coupletten heeft het gedicht?

Het gedicht heeft *drie* coupletten.

3 Waar zal het gedicht over gaan, denk je?

Meerdere antwoorden mogelijk.

4 Lees het gedicht *Tijd*.

5 Klopt het wat je dacht bij vraag 3?
Wat klopte er wel of niet aan je voorspelling?

Meerdere antwoorden mogelijk.

6 In welk couplet kom je te weten wat er is gebeurd?

○ het eerste ● het tweede ○ het derde

7 Wat zijn de kenmerken van dit gedicht?
Dit gedicht rijmt niet, toch is het een gedicht.
Kies de goede kenmerken.

- [x] Er is veel wit om de tekst.
- [x] Er zijn coupletten.
- [x] Er lopen zinnen door op de volgende regel.
- [ ] Elke zin begint op een nieuwe regel.
- [ ] Het rijmt toch een beetje.
- [x] Er worden gevoelens en gedachten beschreven.

3 **Beantwoord de vragen.**
Begrijp jij het gedicht?

1 Het tweede couplet is het kortst. Wat is er in het tweede couplet gebeurd, denk je?

De vader van de schrijver is overleden na een maand ziek te zijn geweest.

2 Aan welk woord kun je zien dat hij overleden is?

Dat kun je zien aan het woord *definitief*.

3 Wat doet de schrijver in het laatste couplet?

Hij haalt herinneringen op aan de tijd dat zijn vader nog leefde.

4 **Welk woord past in de zin?**

Kies uit: de aardas | je leven leiden | beschouwen | achtereenvolgens | de cyclus | een baan om de zon | de Europese Unie

1 De cyclus van de mens: geboren worden - *je leven leiden* - sterven.

2 Het duurt een jaar voordat de aarde *een baan om de zon* heeft gemaakt.

3 Door de schuine stand van *de aardas* zijn de seizoenen ontstaan.

4 Na de lente komen *achtereenvolgens* de zomer, de herfst en de winter.

5 Dat is *de cyclus* van de jaargetijden.

6 Niet alle landen in *de Europese Unie* gebruiken de euro.

7 In het museum kun je de schilderijen *beschouwen*.

5 **Bedenk een vrolijk gedicht.**

1 Het gedicht hoeft niet te rijmen, maar het moet er wel als een gedicht uitzien.
2 Bedenk een onderwerp waar jij blij van wordt: bijvoorbeeld op vakantie gaan of jarig zijn. Gebruik vrolijke woorden.

Meerdere antwoorden mogelijk.

Ben jij al in beweging geweest?
Wat heb je geoefend?

Hoofdstuk 10

Les 5

Woordenschat

Dit kan ik nog
- Ik herhaal woorden uit blok 3.

Dit kan ik nu
- Ik herhaal woorden uit les 1, 3 en 4.

pit stop

Dit kan ik nog

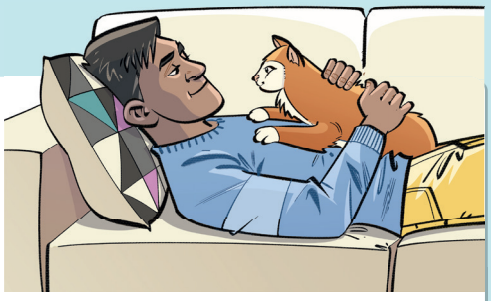

1 **Lees het verhaal. Welk woord past in de zin?**
Let op: je houdt twee antwoorden over.

Kies uit: capsules | bloeddruk | doktersvoorschrift | borstkas | boord | koers | dosering

Mijn vader had een heel drukke baan. De dokter constateerde dat zijn bloeddruk veel te hoog werd. Omdat mijn vader te druk was, moest ik met het doktersvoorschrift naar de apotheek. Daar kreeg ik een doosje met gele capsules mee. De apotheek waarschuwde de aangegeven dosering niet te overschrijden. Met die opdracht ging ik naar huis. Daar lag mijn pa zomaar languit op de bank met de poes op zijn borstkas. 'Ik ben maar meteen begonnen met rustig aan doen,' lachte hij.

2 **Wat betekent ongeveer hetzelfde als de vetgedrukte woordgroep?**
Teken een lijn.
Let op: je houdt twee antwoorden over.

Hardlopen kan **een goede invloed hebben** op je gezondheid.	afmatten
Zij voeren een **vijandelijke aanval** op ons clubhuis uit.	maatregelen treffen
Met gym willen we ons **heel erg moe maken**.	stimuleren
Kijk, die meisjes oefenen het **gelijktijdig** zwemmen.	nuttigen
Het wordt tijd nu eens te **besluiten hoe dit wordt opgelost**.	de invasie
	het spektakel
	synchroon

3 **Wat hoort bij elkaar?**
Teken een lijn.
Let op: je houdt twee antwoorden over.

in een bepaalde volgorde zetten	aangezien
omdat	inschakelen
laten weten	uitstippelen
iemands hulp vragen	rangschikken
plannen	belast zijn met
	nummeren
	te kennen geven

Dit kan ik nu

1 **Welk woord hoort bij de afbeelding?**
Let op: je houdt twee antwoorden over.

Kies uit: de bebouwde kom | het doelsaldo | de penalty | transpireren | de aardas | de baan om de zon | de planning

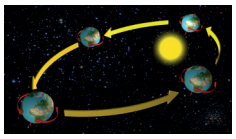

de baan om de zon

de planning

de penalty

het doelsaldo

de bebouwde kom

2 **Welk woord past in de zin?**
Let op: je houdt twee antwoorden over.

Kies uit: misverstand | zwaar te verduren | gevoelstemperatuur | actueel | desalniettemin | geruime tijd | geen vuiltje aan de lucht

1 Nederland kreeg het in de wedstrijd tegen Spanje *zwaar te verduren*, want de Spaanse club speelde zeer sterk.

2 Verschillende topspelers speelden niet mee, want ze hadden

al *geruime tijd* problemen met hun gezondheid.

3 De pers dacht dat die topspelers allemaal weer opgesteld zouden worden, maar dat

bleek een *misverstand*.

4 Hoewel het bijna vroor ten tijde van de wedstrijd, lag de *gevoelstemperatuur* een paar graden hoger, omdat het zonnetje scheen.

5 Na een wissel maakte de nieuwe aanwinst van 'onze club' maar liefst drie doelpunten en

was er dus *geen vuiltje aan de lucht*: Nederland was door!

3 **Wat betekent het woord?**
Teken een lijn.
Let op: je houdt twee antwoorden over.

definitief	precies
beschouwen	in elk geval
exact	wat na elkaar komt
achtereenvolgens	voor altijd
doorgeven	door alles heen
	overdragen
	aandachtig kijken

Hoofdstuk 10

Les 6

Taal verkennen

- Ik leer wat de gebiedende wijs is.
- Ik leer wat het werkwoordelijk gezegde en wat de onvoltooide en voltooide tijd is.

Gebiedende wijs

De gebiedende wijs heeft geen onderwerp. Het is een opdracht, bevel, verzoek, wens, advies of waarschuwing. De zin in de gebiedende wijs begint met een persoonsvorm en eindigt vaak met een uitroepteken (!) maar dat hoeft niet.

Let op: je schrijft de persoonsvorm van de gebiedende wijs altijd als de ik-vorm tegenwoordige tijd.

Doe het ei in de pan.
Koop ook wat leuks voor mij, alsjeblieft.
Antwoord mij zo snel mogelijk!
Onthoud goed wat er wordt gezegd!

Werkwoordelijk gezegde

Het **werkwoordelijk gezegde** (ww gez) vertelt wat iets of iemand doet of wat er gebeurt. Het bestaat uit één of meer werkwoorden: de persoonsvorm (+ andere werkwoorden).

Een werkwoordelijk gezegde heeft één werkwoord dat het belangrijkste is: het **zelfstandig werkwoord** (zww). Voorbeelden van zelfstandige werkwoorden zijn: *lopen*, *fietsen*, *springen*. In de zin kan het zelfstandig werkwoord de persoonsvorm, het voltooid deelwoord of het hele werkwoord zijn.
Ik loop.
Ik heb gelopen.
Ik zal lopen.

Let op: een werkwoordelijk gezegde heeft altijd één zelfstandig werkwoord. De andere werkwoorden zijn hulpwerkwoorden.

Hij zal kunnen komen.
zal en kunnen zijn de hulpwerkwoorden; komen is het zelfstandig werkwoord.

Tip

Vind het zelfstandig werkwoord.
Bestaat het werkwoordelijk gezegde alleen uit een persoonsvorm? Dan is dát het zelfstandig werkwoord.
Bestaat het uit meer werkwoorden? Verander de zin dan in je hoofd. Maak er een zin van met alleen de persoonsvorm. Het werkwoord dat persoonsvorm wordt, is het zelfstandig werkwoord.

Onvoltooide en voltooide tijd
Een **hulpwerkwoord** (hww) is het werkwoord dat helpt om de tijd van de zin te veranderen. Het werkwoordelijk gezegde krijgt een hulpwerkwoord als persoonsvorm.

onvoltooide tijd (o) = zonder hulpwerkwoord

het is/was bezig

Ik loop.	pv = tt → **o.t.t.**
Ik liep.	pv = vt → **o.v.t.**

In de zin staat één werkwoord: de persoonsvorm in de tegenwoordige (o.t.t.) of verleden tijd (o.v.t.).

voltooide tijd (v) = met hulpwerkwoord

het is/was voorbij

Ik heb gelopen.	pv = tt → **v.t.t.**
Ik had gelopen.	pv = vt → **v.v.t.**

In de zin staat meer dan één werkwoord: ook een voltooid deelwoord. Het hulpwerkwoord (= de persoonsvorm) staat in de tegenwoordige (v.t.t.) of in de verleden tijd (v.v.t.).

1 **Bekijk het uitlegblokje.**

2 **Lees de zinnen en beantwoord de vragen.**

1 Je kunt het beste de helft van een vel papier nemen.
2 Vouw het papier dubbel en leg het als een kaart voor je neer.
3 Je kunt het nu als een boekje opendoen.
4 Maak op de voorkant een leuke tekening of plak er een plaatje op.
5 Schrijf op de binnenkant een aardige wens, of bedenk een gedichtje.
6 Stuur de kaart op en maak iemand blij.

a Welke zinnen staan in de gebiedende wijs?

in zin 2, 4, 5 en 6

b Waaraan kun je dat zien?

Een zin in de gebiedende wijs heeft geen onderwerp. Er staat maar één werkwoord in: de persoonsvorm. De persoonsvorm heeft de ik-vorm.

c Wat is het zelfstandig werkwoord in elke enkelvoudige zin? Vergeet het voorzetsel niet dat bij de persoonsvorm hoort!

1 *Je kunt het beste de helft van een vel papier nemen.*

2 *Vouw het papier dubbel en leg het als een kaart voor je neer.*

3 *Je kunt het nu als een boekje opendoen.*

4 *Maak op de voorkant een leuke tekening of plak er een plaatje op.*

5 *Schrijf op de binnenkant een aardige wens, of bedenk een gedichtje.*

6 *Stuur de kaart op en maak iemand blij.*

3 **Lees de zinnen.**
Benoem wat gekleurd is. Gebruik de afkortingen.

Kies uit: zelfstandig werkwoord (zww) | hulpwerkwoord (hww)

Mijn oudste broer **heeft** nog een hond genomen.	**heeft** = hww
Hij **had** al twee honden en twee katten.	**had** = zww
Hij **heeft** altijd al veel van dieren gehouden.	**heeft** = hww
Daarom heeft hij **gestudeerd**.	**gestudeerd** = zww
Nu **is** hij een eigen praktijk begonnen.	**is** = hww

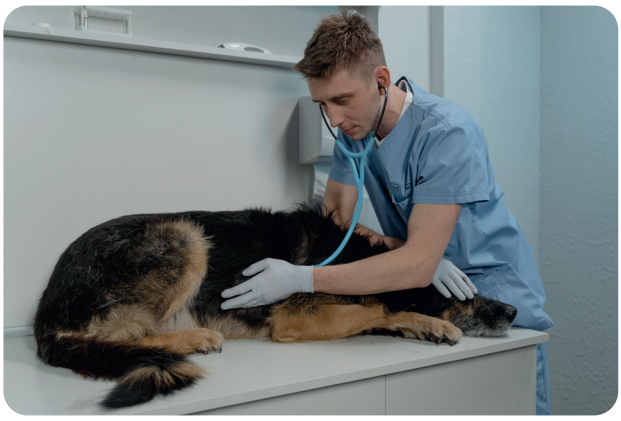

4 **Welke van de drie zinnen staat in de gebiedende wijs?**

1	○ Je bent nog niet stil.	● Wees toch stil!	○ Ben je stil?
2	○ Ik pak het wel aan.	○ Pak jij het aan?	● Pak eens aan.
3	○ Zal ik helpen?	○ Helpt hij?	● Help!
4	● Spaar de zegeltjes!	○ Je spaart zegeltjes!	○ Spaar je zegeltjes?
5	○ Lees jij de zin voor?	● Lees de zin.	○ Jij moet de zin lezen.
6	○ Je moet rechtop zitten.	● Ga rechtop zitten.	○ Zit je rechtop?

5 **In welke tijd staat het werkwoordelijk gezegde?**

		onvoltooid tegenwoordige tijd (o.t.t.)	**onvoltooid verleden tijd (o.v.t.)**	**voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.)**	**voltooid verleden tijd (v.v.t.)**
1	Yourek heeft zijn boek opengedaan op bladzijde 30.	○	○	●	○
2	De leerlingen in de klas deden hun boek juist dicht.	○	●	○	○
3	Yourek bloost snel.	●	○	○	○
4	Hij heeft de tekst mooi voorgelezen.	○	○	●	○
5	Yourek is daarna naar mij toegekomen.	○	○	●	○
6	Het voorlezen viel hem mee.	○	●	○	○

6 **Zet het woord in de goede zin en maak zo zinnen in de gebiedende wijs.**

Kies uit: Strooi | Klop | Vouw | Verhit | Bak

1 Klop de eieren los met zout en peper.

2 Verhit de boter in een koekenpan.

3 Bak de omelet op een laag vuur.

4 Strooi de kruiden erover.

5 Vouw dubbel.

7 **Maak zelf zinnen in de gebiedende wijs.**
Maak de zinnen af.

1 Neem .....

2 Maak .....

3 Veeg .....

4 Laat .....

5 Doe .....

Hoofdstuk 10

Les 7

Taal verkennen

- Ik oefen het herkennen en gebruiken van de gebiedende wijs.
- Ik oefen het herkennen en gebruiken van het werkwoordelijk gezegde.

1 Welke zinnen staan in de gebiedende wijs?

- ☐ Maak je geen huiswerk?
- ☐ Je gaat nu naar huis!
- ☐ Schiet je op?
- ☒ Kom hier!
- ☒ Let op!
- ☒ Geef antwoord!
- ☒ Schiet eens op.
- ☐ Je pakt een blaadje.

2 Maak een zin in de gebiedende wijs van maar één woord.

Voorbeeld: Ik wil dat je **komt**. → Kom!

Zou je nu willen **gaan**? *Ga!*

Je moet nu **stoppen**. *Stop!*

Zou je nog even willen **wachten**? *Wacht!*

Als je gewonnen hebt, moet je **juichen**. *Juich!*

Je moet dit aan mij **geven**. *Geef!*

3 Lees het verhaal.

In de zinnen staan alleen werkwoordelijke gezegdes. Onderstreep in elke zin alleen het zelfstandige werkwoord.

Het appelspel

1 *We moesten allemaal rond de tafel gaan zitten.*

2 *Mijn moeder liep de keuken in en pakte mes en vork voor iedereen.*

3 *'Hebben we twee dobbelstenen?' vroeg ze vanuit de keuken.*

4 *'Ik zal eens even gaan zoeken,' antwoordde mijn vader.*

5 *'Pak jij intussen even een appel uit de fruitmand, Joris!' zei mijn vader.*

6 *En toen kon het spel beginnen.*

7 *Gooi je met één van beide stenen een zes? Dan moet je een hapje van de appel eten met mes en vork.*

8 *Probeer dat maar eens!*

9 *We hebben ontzettend gelachen tijdens het appelspel.*

4 **Wat is het het zelfstandig werkwoord in de zin?**
Onderstreep het goede antwoord.

1 Een schoon jampotje zou je voor heel veel dingen kunnen gebruiken.

2 Zo kun je het laten dienstdoen in een hobbyruimte.

3 Je kunt de potjes allemaal op een rij hangen.

4 Daarvoor zul je dan eerst alle dekseltjes aan de onderkant van een plank moeten bevestigen.

5 Vervolgens zou je ze kunnen vullen met bijvoorbeeld schroeven, moeren en spijkers.

6 Je kunt in de jampotjes ook kleine sieraden bewaren, zoals ringen en kettinkjes.

7 De jampotjes kun je beplakken met kleine stukjes gekleurd papier.

5 In welke tijd staat het gezegde?

1 Voor de eerste letter: de **o** of **v**:
onvoltooide tijd = maar één ww: de pv.
voltooide tijd = meer dan één ww, dus een hww als pv.
2 Voor de tweede letter kijk je naar de tijd waar de pv in staat:
is dat **t.t.** of **v.t.**? Zet die achter de **o** of **v** van onvoltooid of voltooid.

o.t.t. = onvoltooid tegenwoordige tijd
→ *ik* **fiets** (1 ww → pv is tt)
o.v.t. = onvoltooid verleden tijd
→ *ik* **fietste** (1 ww → pv is vt)

v.t.t. = voltooid tegenwoordige tijd
→ *ik* **heb gefietst** (2 ww → pv = tt)
v.v.t. = voltooid verleden tijd
→ *ik* **had gefietst** (2 ww → pv = vt)

	o.t.t.	o.v.t	v.t.t	v.v.t.
1 Ik heb sinds kort een hond.	●	○	○	○
2 Mijn hond heb ik in het asiel gehaald.	○	○	●	○
3 Hij keek me zo lief aan!	○	●	○	○
4 Ik nam hem meteen mee.	○	●	○	○
5 Wij spelen de hele dag samen.	●	○	○	○

6 Bedenk een instructietekst.

1 Zorg dat elke zin in de gebiedende wijs staat.
2 Maak er een tekening bij als je nog tijd hebt.

Meerdere antwoorden mogelijk.

Ben jij al in beweging geweest?
Wat heb je geoefend?

Hoofdstuk 10

Les 8

Schrijven

- Ik leer hoe ik een zakelijke (formele) brief schrijf.

Bij een zakelijke brief schrijf je je eigen naam en adres bovenaan.

Evert van Ballegooyen
Verlengde Speelstraat 25
Driekwartierendrecht

Daaronder schrijf je de naam en het adres van de persoon of organisatie aan wie je de brief schrijft. Daaronder laat je een paar regels leeg.

Voetbalclub
t.a.v. de heer Doelen
Groenveldhof 425
4185 GR Ballendam

De plaatsnaam en de datum zet je altijd onder het adres. Daaronder laat je een paar regels leeg.

Ballendam, 14 april

Hier schrijf je de aanhef.

Hoi meneer Doelen,

In de inleiding vertel je de reden waarom je de brief schrijft: wat je wilt en waarom je het wilt. Het wordt soms als onbeleefd ervaren als je met 'Ik' begint. Laat een regel leeg als je naar de kern gaat.

Omdat onze voetbalclub DKDboys over drie maanden tien jaar bestaat, willen wij een groot feest houden.
Als onderdeel van de festiviteiten zouden wij heel graag een bezoek brengen aan uw voetbalclub en ook een vriendschappelijke wedstrijd tegen uw club spelen. Om die reden stuur ik wat informatie mee over onze club.

In de kern beschrijf je nauwkeuriger wat je precies wilt. Je vertelt iets meer over wat jij belangrijk vindt. Laat een regel leeg als je naar het slot gaat.

Tijdens het bezoek willen we graag een kijkje nemen achter de schermen van het stadion. Misschien organiseert u rondleidingen of zijn er opdrachten die we bij ons bezoek kunnen doen.
Ook willen we graag ... .
Wij willen er echt een dagje uit van maken.

In het slot schrijf je nog een slotzin en vraag je om antwoord.

Kunt u ons vertellen wat er mogelijk is en welke kosten daaraan verbonden zijn?
Stuur gauw bericht, want ik wil het snel weten.

Tot slot schrijf je een groet en je naam en zet je je handtekening.

Met vriendelijke groet,

Evert van Ballegooyen

1 **Bekijk de brief en lees wat erbij staat.**
Lees nog niet de hele brief.

2 **Beantwoord de vragen.**

1 Van wie is de brief en aan wie is de brief geschreven?

De brief is van Evert van Ballegooyen en hij schrijft hem aan de voetbalclub van de heer Doelen.

2 Waaraan zie je dat dit een zakelijke (formele) brief is en geen (informele) brief aan een bekende?

Een zakelijke brief heeft een naam en adres van de geadresseerde en de afzender.

Een zakelijke brief heeft een handtekening.

3 **Lees de brief.**

4 **Zoek de fouten in de brief.**
Dit zijn de kenmerken van een zakelijke (formele) brief:

1 De gegevens boven en onder aan de brief moeten compleet zijn: datum, naam, adres.
Welke drie fouten zijn hier gemaakt?

Het jaartal bij de datum, de naam van de voetbalclub van de geadresseerde en de postcode van Evert zijn vergeten.

2 De brief heeft een duidelijke indeling in alinea's.
Klopt dat in deze brief?

Ja: er zijn drie alinea's: de inleiding, de kern en het slot.

3 Je bent beleefd in je taalgebruik.
Welke twee fouten worden in deze brief gemaakt?

De aanhef: 'Hoi' is niet beleefd tegen een onbekende en ook de slotzin: 'Stuur gauw bericht, want ik wil het snel weten', is niet beleefd.

4 Er wordt duidelijk aangegeven waarom je de brief schrijft en wat je wilt. Klopt dat in deze brief?

Vanwege het tienjarig bestaan van zijn voetbalclub en omdat Evert een bezoek wil brengen aan de club van de heer Doelen.

5 **Wat wil Evert nu precies?**
Kijk naar de tweede alinea.

1 Waarom heeft Evert deze brief geschreven?

Vanwege het tienjarig bestaan van zijn voetbalclub.

Wat is het doel van de brief?

Evert een bezoek wil brengen aan de club van de heer Doelen.

2 Kijk naar de tweede alinea. Wat wil Evert nu precies?

Hij wil een rondleiding in het stadion.

3 De tweede alinea is nog niet af. Wat zou hij nog meer willen?

Meerdere antwoorden mogellijk.

4 Zoek in elke alinea een signaalwoord.

Alinea 1: *Omdat*

Alinea 2: *Ook*

Alinea 3: *want*

6 **Verbeter de brief en maak de kern af.**

1 Maak de datum en het adres boven en onder aan de brief compleet.

Meerdere antwoorden mogellijk.

2 Bedenk een beleefde aanhef.

Bijvoorbeeld: Geachte heer Doelen,

3 Maak de zin Ook willen we graag ... af. Schrijf op wat Evert nog meer zou willen.

Meerdere antwoorden mogellijk.

4 Vraag in het slot om antwoord op een beleefde manier.

Meerdere antwoorden mogellijk.

7 **Vul het antwoord van meneer Doelen in.**
Bedenk wat meneer Doelen zou kunnen antwoorden. Vul de brief van meneer Doelen aan Evert in. Zorg dat de brief aan de kenmerken van een zakelijke (formele) brief voldoet.

Meerdere antwoorden mogellijk.

- *het adres van meneer Doelen bovenaan*
- *daaronder de naam en het adres van Evert*
- *plaatsnaam en datum*
- *een beleefde aanhef*
- *een inleiding, kern en slot*
- *een groet en de naam van meneer Doelen*

Hoofdstuk 10

Les 9

Schrijven

- Ik oefen het schrijven van een zakelijke brief.

Bij een zakelijke brief schrijf je je eigen naam en adres bovenaan.

Daaronder schrijf je de naam en het adres van de persoon of organisatie aan wie je de brief schrijft. Daaronder laat je een paar regels leeg.

De plaatsnaam en de datum zet je altijd onder het adres. Daaronder laat je een paar regels leeg.

Hier schrijf je de aanhef.

In de **inleiding** vertel je de reden waarom je de brief schrijft: wat je wilt en waarom je het wilt. Het is onbeleefd om met 'Ik' te beginnen. Laat een regel leeg als je naar de kern gaat.

In de **kern** beschrijf je nauwkeuriger wat je precies wilt. Je vertelt iets meer over wat jij belangrijk vindt. Laat een regel leeg als je naar het slot gaat.

In het **slot**, schrijf je nog een slotzin en vraag je om antwoord.

Tot slot schrijf je een groet en je naam en zet je je handtekening.

1 **Bereid het schrijven van een zakelijke brief voor.**
Je gaat in deze les een zakelijke brief naar een organisatie schrijven.

1 Schrijf je eigen naam en adres.

.....

2 Kies een organisatie waaraan jij een bezoek wilt brengen.

.....

3 Aan wie schrijf je de brief? Bedenk een naam en adres.

.....

4 Vul je woonplaats en de datum van vandaag in.

.....

5 Kies een goede aanhef en schrijf die ook op. Begin met: 'Geachte'.

.....

2 **Schrijf de inleiding in het klad.**

1 Bedenk een reden waarom je de brief schrijft. Bedenk wat je graag wilt.
2 Maak nu twee of drie zinnen van je antwoorden en schrijf dit in twee of drie zinnen bij de oranje streep.

Meerdere antwoorden mogelijk.

.....

.....

3 **Schrijf de kern in het klad.**

1 Wat wil je zien? Wat wil je doen? Wil je ook vragen stellen aan bepaalde personen?
2 Schrijf dit in vier of vijf zinnen op bij de rode streep. Begin niet met 'ik'.

Meerdere antwoorden mogelijk.

.....

.....

4 **Schrijf het slot in het klad.**

1 Bedenk een slotzin of vat het belangrijkste van je brief samen. Bijvoorbeeld: Het zou heel fijn zijn als ...
2 Vraag beleefd om een antwoord. Daar kun je ook alvast voor bedanken.
3 Daarna schrijf je: 'Met vriendelijke groet', en zet je een handtekening en schrijf je je naam op.

Meerdere antwoorden mogelijk.

5 **Controleer je brief en schrijf hem in het net.**

1 Ben je niets vergeten? Zijn alle woorden goed geschreven?
2 Staan alle hoofdletters en punten waar ze moeten staan?
3 Is de brief duidelijk en beleefd?
4 Heb je voegwoorden en signaalwoorden gebruikt?
5 Verbeter als dat nodig is.
6 Schrijf de brief in het net aan het begin van les 9.

6 **Bedenk een bedankbrief.**

1 Het bezoek is een succes geweest.
Je gaat een bedankbrief schrijven.
2 In de brief beschrijf je wat je leuk vond aan het bezoek.

Doe het zo:
Geachte ... ,
Hierbij wil ik u bedanken voor de fijne dag die we hebben gehad.
We hebben erg genoten van ...
Vooral ... was een groot succes. ...

Meerdere antwoorden mogelijk.

Hoofdstuk 10

Les 10

Taal verkennen

Dit kan ik nog
- Ik herhaal het herkennen en gebruiken van verwijswoorden uit blok 3.

Dit kan ik nu
- Ik herhaal het herkennen en gebruiken van de gebiedende wijs.
- Ik herhaal de werkwoorden van het werkwoordelijk gezegde en de onvoltooide en voltooide tijd.

pit stop

Dit kan ik nog

1 **Wat is verwijswoord en het woord waar het naar verwijst?**
Ik moest wachten op het stoplicht. Dat was net op rood gesprongen.
Naast mij stond een jonge vrouw. Ze had een kindje bij zich.
De vrouw tuurde op haar smartphone. Alle aandacht ging daar naartoe.
Plotseling stapte de vrouw naar voren. Maar gelukkig pakte ik haar meteen vast.
Op dat moment kwam er net een bus aan. Die stopte met gierende remmen.

1 Het verwijswoord is: dat en het verwijst naar het stoplicht.

2 Het verwijswoord is: ze en het verwijst naar een jonge vrouw.

3 Het verwijswoord is: daar en het verwijst naar haar smartphone

4 Het verwijswoord is: haar en het verwijst naar de vrouw

5 Het verwijswoord is: die en het verwijst naar een bus

2 **Vervang de vetgedrukte woorden door verwijswoorden.**

1 De mensen kwamen massaal op de demonstratie af. **De mensen** droegen allemaal een vlag. zij

2 De ceremonie vond plaats in de hal. **In de hal** was het heel erg vol. daar

3 De directrice hield een korte toespraak. **Met de toespraak** opende zij de bijeenkomst. daarmee

4 Het conflict duurde eindeloos voort. **Het conflict** was slecht voor onze stemming. dat

5 'Geef mij maar een colaatje.' 'Ik kom u **het colaatje** zo brengen.' het

3 **Vul verwijswoorden met een voorzetsel in.**
Kijk naar de vetgedrukte woorden.

1 Ruben en Puck spelen **met hun mobieltje**. Ze spelen *ermee*.

2 De meester praat **over de vakantie**. Hij praat *erover*.

3 Hij zit **in een bungalowtent**. Hij zit *erin*.

4 Hij weet niets **van die zaak**. Hij weet *daar* niets *van*.

5 Ruben rekent niet **op een ijsje**. Hij rekent *daar* niet *op*.

Dit kan ik nu

1 **Kun je de zinnen in de gebiedende wijs zetten?**

1 Je legt twee beschuiten op een diep bord.

Leg twee beschuiten op een diep bord.

2 Daar doe je vijf gram anijszaad op.

Doe daar vijf gram anijszaad op.

3 Hier giet je kokendhete melk over.

Giet hier kokendhete melk over.

4 Dan voeg je nog een klontje boter toe.

Voeg dan nog een klontje boter toe.

5 Tot slot strooi je wat bruine basterdsuiker met kaneel over het geheel.

Strooi tot slot wat bruine basterdsuiker met kaneel over het geheel.

2 **Lees het verhaaltje.**

1 Onderstreep in de eerste samengestelde zin de zelfstandige werkwoorden met geel.
Let op: vergeet bij het zelfstandig werkwoord het voorzetsel niet dat erbij hoort!
2 Onderstreep in het verhaaltje de twee hulpwerkwoorden met zwart.
3 Onderstreep de persoonsvorm gebiedende wijs met rood.

Blozen

Toen ik laatst de hond uitliet, kwam ik Sebas tegen. Hij heeft toen tegen mij gezegd: 'Loop je met me mee'? We liepen samen naar mijn huis. 'Kom nog even een kopje thee drinken', zei ik verlegen. Maar hij heeft mijn aanbod helaas afgeslagen. Hij lachte nog wel even naar mij voor hij de hoek omsloeg. Ik vind hem toch zo leuk! Pffff.

3 **Geef het werkwoordelijk gezegde de juiste kleur.**

1 onvoltooid tegenwoordige tijd (o.t.t.) = oranje
2 onvoltooid verleden tijd (o.v.t.) = rood
3 voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.) = geel
4 voltooid verleden tijd (v.v.t.) = grijs

hebben gehad **komt** **werd bewaard**

waren begonnen **betaalde**

Hoofdstuk 9 en 10

Herhalen en toepassen

1 Welk woord past in de zin?

Kies uit: handen | eindjes | vuiltje | branden | lijnen

1 Wij kunnen er net van leven. Het lukt ons om de *eindjes* aan elkaar te knopen.

2 Ik weet het niet precies. Ik ken alleen maar de grote *lijnen* van dat verhaal.

3 Er is werkelijk niets aan de hand. Er is echt geen *vuiltje* aan de lucht.

4 Laat een ander het nu maar oplossen. Jij kan dit beter uit *handen* geven.

5 Wat duurt dat lang zeg. Jullie zijn echt niet vooruit te *branden*.

2 Raad het woord.

1 Kies een spelleider.
2 De spelleider kiest een doelwoord uit hoofdstuk 9.
3 De spelleider schrijft de letters van het woord door elkaar op. Omcirkelt de eerste letter.
4 De anderen raden welk woord het is, maken er een zin mee en schrijven die op.
5 Kies een andere spelleider. Die kiest nu een woord uit hoofdstuk 10.

K n a s v e o L d b e

3 Wat kan weg?

Vul de zinnen over. Zet strepen tussen de zinsdelen.
Vul onder de zin wat weggelaten kan worden. Benoem de zinsdelen die je gekleurd hebt.

Kies uit: onderwerp | werkwoordelijk gezegde | ander zinsdeel

1 De oude dame leent een roman en de oude dame leent een thriller.

De oude dame | leent | een roman | en | de oude dame | leent | een thriller.

Weggelaten kan worden: de oude dame, leent.

de oude dame = ond

leent = ww gez

2 De man krijgt een rood hoofd en de wethouder krijgt ook een rood hoofd.

De man | krijgt | een rood hoofd | en | de wethouder | krijgt | ook | een rood hoofd.

Weggelaten kan worden: krijgt, een rood hoofd.

krijgt = ww gez

een rood hoofd = az

4 **Zeg wat het is!**

1 Leerling 1: doe je boek dicht.
2 Leerling 2: zeg steeds een zin uit het eerste rijtje en stel de vraag.
3 Ruil na vijf keer om.
4 Leerling 1 doet het tweede rijtje.

heeft gevangen	**hebben gegeten**
Wat is het zelfstandig werkwoord? *gevangen*	Wat is het hulpwerkwoord? *hebben*
heeft gespeeld	**zijn gelijmd**
Wat is het hulpwerkwoord? *heeft*	Wat is het zelfstandig werkwoord? *gelijmd*
Lees dit!	**Houd jij afstand?**
Is dit gebiedende wijs? *ja*	Is dit gebiedende wijs? *nee*
sprong	**klimt**
In welke tijd staat dit werkwoordelijk gezegde? *onvoltooid verleden tijd*	In welke tijd staat dit werkwoordelijke gezegde? *onvoltooid tegenwoordige tijd*
is gelijmd	**waren afgeleid**
In welke tijd staat dit werkwoordelijk gezegde? *voltooid tegenwoordige tijd*	In welke tijd staat dit werkwoordelijk gezegde? *voltooid verleden tijd*

Hulp

Herhaling: zinnen ontleden

1. Zoek de **persoonsvorm** (pv). De persoonsvorm vind je met de vraag-, tijd- en/of getalproef.
2. Vind het **gezegde** (gez): de persoonsvorm + één of meer andere werkwoorden.
3. Bepaal het **onderwerp** (ond). Gebruik de vraag: Wie/Wat + persoonsvorm (+ wat er bij de persoonsvorm hoort)? Controleer met de getalproef!
4. Check of de zin een **lijdend voorwerp** (lijd vw) heeft. Het lijdend voorwerp vind je met de vraag: Wie/Wat + gezegde + onderwerp?
5. Check of de zin een **meewerkend voorwerp** (meew vw) heeft. Het meewerkend voorwerp vind je met de vraag: Aan wie + gezegde + onderwerp (+ lijdend voorwerp)? Vaak begint het meewerkend voorwerp met het voorzetsel **aan**. Als het meewerkend voorwerp niet met **aan** begint, kun je er *aan* bij denken.
6. Blijven er zinsdelen over? Noem die **ander zinsdeel** (az).

Joris en Joop / zullen / mijn zusje / morgen / een mooi cadeau / geven.

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 1 les 6.

Herhaling: woordsoorten benoemen

Elk woord hoort bij een woordsoort. Die **woordsoorten** kun je benoemen.

zelfstandig naamwoord (z nw)	woord voor een mens, dier of ding
lidwoord (lidw)	de, het, een
werkwoord (ww)	woord dat vertelt wat iets of iemand doet, of wat er gebeurt
bijvoeglijk naamwoord (bijv nw)	woord dat iets vertelt over het z nw
stoffelijk bijvoeglijk naamwoord	bijvoeglijk naamwoord dat vertelt van welk materiaal iets gemaakt is
persoonlijk voornaamwoord (pers vnw)	woord dat verwijst naar iets of iemand
aanwijzend voornaamwoord (aanw vnw)	woord dat iets of iemand aanwijst (dit, dat, deze, die)
bezittelijk voornaamwoord (bez vnw)	woord dat aangeeft van wie iets of iemand is
voorzetsel (tijd, plaats) (vz)	woord dat aangeeft wanneer of waar iets gebeurt
telwoord (telw)	woord dat laat zien hoeveel er van iets is of wat de volgorde is
voegwoord (vw)	woord dat twee zinnen aan elkaar plakt
vraagwoord (vraagw)	woord waarmee je een vraag kunt beginnen (wie, wat, hoe, ...)

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 2 les 6.

Leestekens

Leestekens helpen je om een tekst beter te kunnen lezen.

punt
.

dubbele punt
:

vraagteken
?

aanhalingsteken
'...'

uitroepteken
!

afbreekstreepje
boe-ken, rin-gen

komma
,

puntkomma
;

Ook hoofdletters (h → H) helpen je bij het lezen van de tekst.

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 3 les 6.

Samengestelde zinnen ontleden

Een **samengestelde zin** bestaat uit twee of meer deelzinnen. De deelzinnen kunnen op verschillende manieren met elkaar verbonden zijn: met een **voegwoord** of met een **verwijswoord**.
In een **hoofdzin** staan onderwerp en persoonsvorm naast elkaar; ze kunnen niet door een ander zinsdeel worden gescheiden.
In een **bijzin** staan onderwerp en persoonsvorm niet naast elkaar of ze kunnen door een ander zinsdeel worden gescheiden.

Zineb pakt haar fiets /, **want** / ze gaat naar muziekles.
↑ hoofdzin ↑ hoofdzin

Zineb pakt haar fiets / , **omdat** / ze naar muziekles gaat.
↑ hoofdzin ↑ bijzin: pv en ond zijn van elkaar gescheiden.

Zineb / , **die** naar muziekles gaat, / pakt haar fiets.

Elke samengestelde zin heeft minsten één hoofdzin.
Een bijzin is een zinsdeel van de hoofdzin of een deel van een zinsdeel.

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 4 les 6.

Zinnen met 'het' en 'er' ontleden

In zinnen met **het** en **er** zijn het **onderwerp** en de **persoonsvorm** soms moeilijk te herkennen. Dan is **het** meestal het onderwerp.

Ontleden van zinnen met het
In zinnen met **het** is **het** meestal het onderwerp.
Het waait. → Het = onderwerp

Maar **het** kan als zinsdeel ook een lijdend voorwerp of soms een meewerkend voorwerp zijn.
Ik hoop het. → het = lijdend voorwerp
Wat een goed werkstuk. Ik geef het een tien. → het = meewerkend voorwerp

Ontleden van zinnen met er
In zinnen met **er** is **er** nooit het onderwerp. Je kunt het onderwerp in een zin met **er** op twee manieren vinden:

1 Je vraagt: *Wie of wat + gezegde + er*?
Er komt een storm.
Wie of wat komt er? Een storm = onderwerp

2 Je kunt er ook een zin van maken zonder **er**. Dan komt het onderwerp vooraan te staan.
Er komt een storm. → **Een storm** komt.

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 5 les 6.

Verwijswoord

Een verwijswoord verwijst naar een woord of woordgroep.

De groene auto, **die** daar staat, is van Nienke.
Het hok **waarin** de hond zit, is kapot.

Verwijswoorden zijn:
- **persoonlijke voornaamwoorden**: hij, haar, ons, jullie bijvoorbeeld;
- **bezittelijke voornaamwoorden**: mijn, jouw, zijn, onze bijvoorbeeld;
- **aanwijzende voornaamwoorden**: die, deze (verwijzen naar de-woorden), dit, dat (verwijzen naar het-woorden);
- **betrekkelijke voornaamwoorden**: die, dat;
- **woorden met een voorzetseldeel**: waarnaar, daarop, ermee, daarin, waarin bijvoorbeeld.

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 6 les 6.

Homoniemen en homofonen

Homoniemen zijn woorden die je hetzelfde schrijft en die hetzelfde klinken. Maar de betekenis is anders.

bank
1 meubel om op te zitten
2 bedrijf waar je bijvoorbeeld geld kunt sparen of lenen

Homofonen zijn woorden die hetzelfde klinken. Je schrijft ze anders. De betekenis is ook anders.

wij / wei
1 **Wij** fietsen naar opa.
2 De koeien grazen in de **wei**.

De persoonsvorm en het voltooid deelwoord van werkwoorden die beginnen met **be**, **ge**, **ver**, **her** en **ont** zijn vaak homofonen: ze klinken hetzelfde, maar je schrijft ze verschillend.

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 7 les 6.

Actieve en passieve zinnen

In een **actieve zin** is duidelijk wie of wat iets doet. Dat is het onderwerp.

De tuinman heeft het gras gemaaid.

In een **passieve zin** wordt het lijdend voorwerp uit de actieve zin het onderwerp.

Het gras is (door de tuinman) gemaaid.

In de passieve zin staat altijd een vorm van de werkwoorden **zijn** of **worden**: de persoonsvorm of het hele werkwoord.

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 8 les 6.

Zinnen met weggelaten zinsdelen ontleden

Soms zijn in een zin één of meer zinsdelen weggelaten.
Denk bij het ontleden elk weggelaten zinsdeel erbij.

De kinderen zitten, maar de ouders niet.
De kinderen zitten, maar de ouders (zitten) niet.

Een weggelaten zinsdeel moet dezelfde vorm, functie, betekenis en dezelfde plaats hebben.
Alleen een weggelaten persoonsvorm mag een andere vorm hebben.

Hij loopt en wij (lopen) ook.
Wij fietsen, maar mijn broer (fietst) niet.

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 9 les 6.

Gebiedende wijs

De gebiedende wijs heeft geen onderwerp. Het is een opdracht, bevel, verzoek, wens, advies of waarschuwing. De zin in de gebiedende wijs begint met een persoonsvorm en eindigt vaak met een uitroepteken (!) maar dat hoeft niet.

Doe het ei in de pan.
Antwoord mij zo snel mogelijk!

Werkwoordelijk gezegde

Het **werkwoordelijk gezegde** (ww gez) vertelt wat iets of iemand doet of wat er gebeurt. Het bestaat uit één of meer werkwoorden: de persoonsvorm (+ andere werkwoorden). Een werkwoordelijk gezegde heeft één werkwoord dat het belangrijkste is: het **zelfstandig werkwoord** (zww). Voorbeelden van zelfstandige werkwoorden zijn: *lopen*, *fietsen*, *springen*.
Ik loop.
Ik heb gelopen.
Ik zal lopen.

Een **hulpwerkwoord** (hww) helpt om de tijd van de zin te veranderen.

onvoltooide tijd (o) = zonder hulpwerkwoord		**voltooide tijd (v) = met hulpwerkwoord**	
het is/was bezig		*het is/was voorbij*	
Ik loop.	pv = tt → **o.t.t.**	Ik heb gelopen.	pv = tt → **v.t.t.**
Ik liep.	pv = vt → **o.v.t.**	Ik had gelopen.	pv = tt → **v.t.t.**

Meer uitleg vind je in hoofdstuk 10 les 6.

Mijn pittige woorden

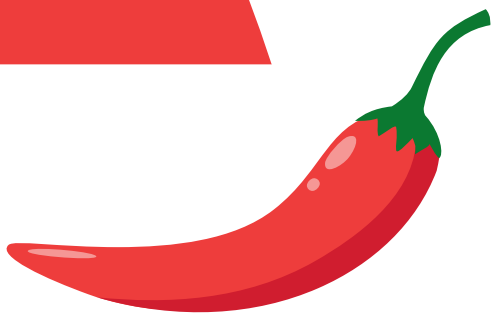

woord	uitleg

Mijn pittige woorden

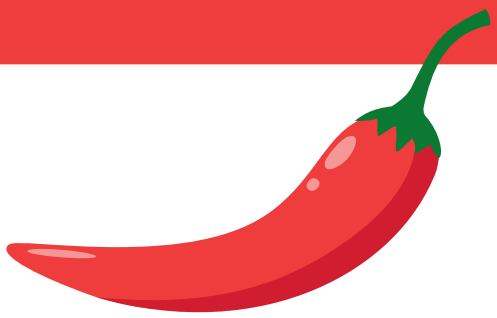

woord	uitleg

Colofon

Verhalen en leesteksten
Maria Hetty van den Berg
Annemarie van den Brink
Jørgen Hofmans

Auteurs
Maria Hetty van den Berg
Tamara van den Berg
Ingrid Berkers
Jannie van Driel-Copper
Irene Engelbertink
Wies Gloudemans
Iris Meijsing
Jeannette Miś
Cokky Stolze-van der Vegte
Saskia Tromp-Lantman
Gerda Verhey
Anne Coos Vuurmans

Redactie
Projectteam ThiemeMeulenhoff

Vormgeving
Flowdesign, Utrecht

Opmaak
Crius Group

Beeldverwerving
Eduardo media

Illustraties
Peter FitzVerploegh
De Boer illustraties / Michel de Boer
Studio Toendra (hoofdstukopeningen)

Foto's
Shutterstock

Over ThiemeMeulenhoff
ThiemeMeulenhoff ontwikkelt slimme flexibele leeroplossingen met een persoonlijke aanpak. Voor elk niveau en elke manier van leren. Want niemand is hetzelfde.
We combineren onze kennis van content, leerontwerp en technologie, met onze energie voor vernieuwing. Om met en voor onderwijsprofessionals grenzen te verleggen. Zo zijn we samen de motor voor verandering in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

ISBN 978 90 06 46871 7
Versie 1.2

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO_2-neutraal geproduceerd.
Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk.
Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.